

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

**Možnosti využití dramatické výchovy v předškolním vzdělávání
k prosociálnímu rozvoji**

Bakalářská práce

Veronika Konvalinková

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Eva Svobodová**

České Budějovice 2010

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně, pod odborným vedením Mgr. Evy Svobodové a s použitím pramenů a odborné literatury uvedených v seznamu použité literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 zákona č. 111/ 1998 sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce a to v nezkrácené podobě Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne.....

.....

Podpis

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí bakalářské práce Mgr. Evě Svobodové za cenné rady, náměty a čas, který věnovala mně a mojí práci.

ANOTACE

Cílem této práce je poukázat na možnosti dramatické výchovy v předškolním vzdělávání v oblasti rozvoje prosociálního citění a chování dětí.

Teoretická část je zaměřena na základní pojmy dramatické výchovy, jsou zde vymezeny její cíle a metody (respektive techniky) využitelné při práci s dětmi v mateřské škole. Také poukazují na souvislost RVP PV a dramatické výchovy. Dále v teoretické části mé práce objasňuji pojmy prosociálnost, prosociální chování a jeho význam při rozvoji dětí předškolního věku.

Praktická část se skládá z ukázky obsahu vzdělávání školního vzdělávacího programu. Dále dvou projektů, které jsou zaměřené na rozvoj prosociálního chování dětí vedené právě metodami dramatické výchovy. A na závěr je uvedeno ověření výsledků vzdělávání.

ABSTRACT

The objective of my text is to point out options of dramatic education in a pre-school educational period, in an area of prosocial perception and behaviour development of children.

The theoretical part focuses on basic concepts of dramatic education. It defines goals and methods and/or techniques of dramatic education utilizable during work with children at nursery schools and pre-school system. I also point out a relationship between RVP PV and dramatic education. The theoretical part also deals with basic concepts of prosocial conscience, prosocial behaviour and its significance for the development of pre-school children.

The practical part consists of the demonstration of educational content of the School Educational Program. There are also two projects attached to it that are aiming at development of prosocial behaviour of children by means of dramatic education methods. At the end of the text I have inserted a verification of the results of such an education.

OBSAH

ÚVOD.....	7
TEORETICKÁ ČÁST	8
1. DRAMATICKÁ VÝCHOVA	8
1.1 Cíle dramatické výchovy	9
1.2 Metody a techniky dramatické výchovy	9
1.2.1 Hra v roli	10
1.2.2 Improvizace	12
1.2.3 Dramatická hra	12
1.2.4 Třídění metod dramatické výchovy	13
1.2.5 Přípravné hry a cvičení:	16
1.3 Proces versus produkt	17
2. RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	18
2.1 Úkoly předškolního vzdělávání	18
2.2 Rámcové cíle	19
2.3 Souvislost RVP PV s dramatickou výchovou:	20
2.3.1 Klíčové kompetence v RVP PV v souvislosti s dramatickou výchovou	20
2.3.2 Metody a formy práce předškolního vzdělávání	20
2.3.3 Vzdělávací oblasti RVP PV ve spojitosti s DV	21
3. PROSOCIÁLNÍ CHOVÁNÍ	23
3.1 Co vůbec znamená „být prosociální“?	24
3.2 Podmínky prosociálního chování	24
3.3 Oblasti důležité při rozvoji prosociálnosti:	25
3.3.1 Komunikace	25
3.3.2 Úcta, sebeúcta	26
3.3.3 Pozitivní hodnocení	26
3.3.4 Kreativita	26
3.3.5 Emoce	26
3.3.6 Empatie	27
3.3.7 Vzory	27
3.3.8 Spolupráce	27
3.3.9 Pravidla	27
3.3.10 Pedagog	28
3.4 Překážky	29
PRAKTICKÁ ČÁST	30
4. UKÁZKA OBSAHU VZDĚLÁVÁNÍ ŠKOLNÍHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU	31
4.1 Obsah ŠVP	33
4.2 Charakteristika vzdělávacího programu	34
4.3 Vzdělávací obsah	35
4.4 Integrované bloky školního vzdělávacího programu	36
5. PROJEKT „SEŠLI JSME SE TADY V PEKLE, AŽ JE NÁM TU SPOLU PĚKNĚ.“	44
5.1 Realizace projektu	45
5.2 Evaluace projektu	58
6. PROJEKT „SEŠLI JSME SE TADY V RÁJI, MÁME SE TU VŠICHNI RÁDI.“	60
6.1 Realizace projektu	61
6.2 Evaluace projektu	74
7. OVĚŘENÍ VÝSLEDKŮ VZDĚLÁVÁNÍ	75
ZÁVĚR	76
POUŽITÁ A CITOVANÁ LITERATURA	77

ÚVOD

„Kdybych měla své dítě vychovat znovu, vybudovala bych pro něj nejdřív sebeúctu, pak teprve dům.

Prstem bych víc malovala a míň hrozila.

Méně bych ho opravovala a víc si s ním vykládala.

Nedívala bych se na hodinky, ale prostě bych se dívala.

Nestarala bych se tak o učení, ale prostě bych se starala.

Chodila bych víc na procházku a pouštěla víc draků na provázku.

Přestala bych si hrát na vážnou, ale vážně bych si hrála.

Proběhla bych víc polí a viděla víc hvězd.

Víc bych ho objímala a míň s ním „válčila“.

Nebyla bych přísná, ale přístupná.

Neučila bych ho lásce k síle, ale naučila bych ho síle lásky“.

Diane Loomansová

Mám pocit, že jak mezi rodiči tak učitelkami stále bohužel přetrvává názor, že jejich prvořadým úkolem je děti co nejvíce „nadopovat“ vědomostmi a znalostmi, ale mezilidské vztahy zůstávají tak trošku v pozadí. Možná je to dnešní uspěchanou dobou, která je stále více a více zaměřená na výkon jedince a rodičům nestačí „jen“ to, že jsou děti zdravé, šťastně a spokojené. Neříkám, že není potřeba, aby děti byly připraveny na školu, byly všestranně rozvinuté, uměly se orientovat ve světě, pracovat s informacemi,... Ale za důležitější považuji, aby se do školy těšily, uměly se orientovat hlavně ve světě mezilidských vztahů, aby si rozuměly s kamarády, uměly s nimi vycházet, spolupracovat... Proto je tak významné vychovávat děti k prosociálnosti, k prosociálnímu citění a chování. A dramatická výchova a její metody k tomu mohou být skvělým pomocníkem.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Dramatická výchova

Dramatická výchova (DV) je jedním z esteticko- výchovných předmětů.

Zatím se nedostala do podvědomí všech učitelů a rodičů v celé své šíři a bohatosti. Kořátková (2008) uvádí, že je často chápána jen jako hraní s loutkami či jako mechanická dramtizace pohádky, příběhu, kdy děti napodobují nějakou postavu, zvíře a chovají se podle toho, jak jim učitelka řekne. Tohle určitě není dramatická výchova.

Je to učení zkušeností, dochází při ní k poznávání sociálních vztahů, situací a dějů. Je založena na principu hry, prožitku. Proto ji můžeme označit jako prožitkové učení, které je pro práci v mateřské škole velmi vhodné. Proč právě prožitkové učení? Protože dítě si spíše zapamatuje to, co samo prožije, než to, co mu pouze někdo vypráví, ukáže, zprostředkuje.... Podle Vorvega si totiž člověk uchová v paměti 20% toho, co slyšel, 30% toho, co viděl, 70% toho, co sám řekl, a celých 90% toho, co sám dělal, zažil.

DV při práci v mateřské škole umožňuje dětem nabývat vlastní zkušenost s danou záležitostí, problémem, a to nejen se zapojením intelektu, ale i těla, emocí. Děti si mohou vyzkoušet různé možnosti řešení a chování v modelových situacích.

Lze ji nazvat jako „výchovu uměním“, v níž se pracuje s prostředky a postupy divadelního umění, především s hrou v roli. Proto je v DV pozornost soustředěna především na lidské jednání a mezilidské vztahy. Vychází se z přirozené dětské napodobivé hry (hry „na něco“, „jako“), která je založena na přeměně, v níž se účastníci stávají něčím nebo někým jiným, než ve skutečnosti jsou. Děti tak vstupují do fiktivního světa, který svým jednáním, chováním, fantazií, tvořivostí aktivně společně vytvářejí.

Také si můžeme připomenout definici podle Valenty (2008): Dramatická výchova je systém řízeného, aktivního, sociálního, uměleckého učení založený na využití základních principů a postupů dramatu a divadla se zřetelem k dramatickým a výchovným požadavkům a k individuálním i společným možnostem rozvoje rozvoje zúčastněných jedinců.

1.1 Cíle dramatické výchovy

Cíle, které učitel při DV sleduje se věží na všestranný rozvoj osobnosti dítěte. Hlavní cíle dramatické výchovy podle Bečvářové (2004) jsou zaměřeny na osobnostní a sociální rozvoj:

1. Osobnostní rozvoj

- objevovat okolní svět i sebe sama, rozvoj sebepoznání, získat pozitivní sebepojetí
- posílit sebevědomí, sebejistotu, odstranit zábrany
- cvičit pozornost a soustředěnost
- rozvíjet fantazii, představivost, kreativitu
- učit děti citlivě vnímat
- rozvíjet děti po stránce emocionální
- podporovat rozvoj kritického myšlení
- napomáhat k rozvoji komunikačních schopností a dovedností verbálních i neverbálních
- budovat vztah k umění, kultuře
- objevit případný umělecký talent a dostatečně ho rozvíjet

2. Sociální rozvoj

- učit děti naslouchat druhým, učit je empatii
- cvičit partnerskou a skupinovou citlivost a důvěru
- podněcovat ke spolupráci
- učit děti orientovat se ve vztazích mezi lidmi, jednat svobodně, nést za své chování a jednání odpovědnost
- podporovat kontakt mezi dětmi, komunikativní dovednosti

1.2 Metody a techniky dramatické výchovy

Slovo metoda lze přeložit jako „cesta k...“, je to způsob, jak dosáhnout určitého cíle.

Podle Valenty (2008) je technika konkretizací metody (vedu na příkladu: pantomima je metoda a ozvučená pantomima je technika). Pomocí techniky je zpravidla naplňován jeden konkrétní cíl, učí se jeden prvek učiva,

určitá dovednost. Často se setkáváme s tím, že pojmy „metoda“ a „technika“ splývají.

Specifika metod dramatické výchovy tkví v tom, že se opírají o „metodu dramatu a divadla“. Znamená to právě hraní rolí ve fiktivních dramatických situacích.

1.2.1 Hra v roli

Právě „hru v roli“ můžeme považovat za stěžejní metodický princip DV. Valenta v knize „Metody a techniky dramatické výchovy“ píše, že hraní rolí je „výchovná a vzdělávací metoda, která vede k plnění esteticko- výchovných, osobnostně a sociálně rozvojových a věcně vzdělávacích cílů na základě většinou spíše improvizovaného rozehrání a následné reflexe fiktivní situace (většinou dramatické) s výchovně hodnotným obsahem. Tato situace se uskutečňuje prostřednictvím hry hráčů (aktérů, herců), zastupujících svým chováním a jednáním více či méně fiktivní objekty (zejména osoby, ale i jiné bytosti, jevy apod.), včetně možnosti hrát v různé míře autenticky sebe samého. (str. 53, řádek 27)

Hraní rolí se vyznačuje předpokládaným způsobem chování jedince v určité sociální situaci. Skládá se z vnějších znaků (oblečení, účes, mimika, gesta, ...) a vnitřních (zkušenosti, přesvědčení, pohnutky, cítění,...).

Hra v roli je pro dítě přirozenou aktivitou. Jak vymezuje Valenta (2008) může mít tři roviny:

- rovina simulace
- rovina alterace
- rovina charakterizace

Michlíčková R. (na internetové stránce: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/7481/DRAMATICKA-VYCHOVA-V-MS-%E2%80%93-I-CAST.html/>) uvádí, že děti v rolích naprosto přirozeně přecházejí z roviny simulace do alterace i charakterizace. Role střídají, opouštějí a znovu se do nich navrací. Nejčastější formou užití hry v roli právě v mateřské škole je simulace a alterace. Charakterizace je pro děti tohoto věku náročná, nicméně dítě se k ní dopracuje přirozenou cestou právě prostřednictvím simulace a alterace.

Simulace

Tento typ hry v roli znamená jednání a chování sám za sebe v určité simulované, fiktivní situaci (=já a moje jednání v situaci; např. co bych dělal, kdyby někdo zaťukal, když jsem sám doma...). Poskytuje skvělou příležitost sebeprojekce dětí do různých životních situací, a to s výhodou možnosti hledání vhodného řešení té dané situace (přehodnocováním, opakováním, experimentováním, zkoušením).

Alterace

O tento typ se jedná, když dítě jedná v roli někoho či něčeho jiného (=já, když hraji někoho, něco; např. co bych dělal jako Smolíček, kdyby na mě zaťukaly Jezinky...).

Charakterizace

Znamená, když dítě přebírá cizí sociální roli s charakteristickými osobitými rysy (=zkoumání a vytváření vnitřního života postavy, pochopení a vcítění se do jejích pocitů nebo také já, když žiji postavou, tzv. postava ve mně; zkoumání toho, proč Smolíček otevřel, co ho k tomu vedlo...). Lze ji považovat za vyšší úroveň alterace (tzn. že kromě obecných rysů postavy se snaží ukázat její specifickou, proniká více do hloubky dané postavy). Je zrcadlením představ dítěte, jeho dojmů, postojů a hodnocení dané role.

Machková (2002) klade při hraní rolí důraz na přihlídnutí k věku a zkušenostem hráčů. Tvrdí, že by zpočátku měla činnost probíhat simultánně (současně všechny děti), při níž se děti soustředí na vnitřní prožitek, předcházíme tím povrchnímu vnějškovému provedení. Až postupem času přecházíme k sólovému předvedení.

Role dává dítěti prostor pro rozvoj fantazie, obrazotvornosti, umožňuje mu experimentovat, vyzkoušet si netradiční postupy při řešení situací. Využívání metody hry v roli je dobré pro vytváření schopností citové a povahové rozlišitelnosti, děti získávají zkušenosti s různými druhy charakterů lidí. Tím, že vstoupíme do role někoho jiného, můžeme porozumět a pochopit jeho chování a jednání, čímž učíme děti schopnosti empatie, která je důležitým základem pro prosociální chování. Velkým pozitivem je také to, že dítě nevystupuje samo za sebe a role tak funguje jako ochranný mechanismus, dítě ztrácí ostych a zábrany něco udělat, protože to vlastně nedělá ono, ale ta daná postava.. U dětí předškolního

věku by neměla chybět dostatečná motivace, začátek a závěr, kdy je důležité hlavně ukončení hry v roli, tzn. výstup dítěte z dané role (zejména té negativní!).

1.2.2 Improvizace

Improvizace je další metodický princip užití jednotlivých metod a technik. Je to tvůrčí projev, sebevyjádření, výtvor, výkon produkovaný bez předchozí přípravy. Její podstatou je spontánnost, individualita, originalita. Kořátková (2008) uvádí, že vzniká na základě okamžité představy s uplatněním vnitřních zdrojů, jako jsou např. zkušenosti, představivost, schopnosti a dovednosti se pohybově, verbálně, neverbálně vyjádřit popřípadě s využitím nějakého předmětu, loutky.

Může být sólová (dítě samo), párová (dvojice), skupinová (rozdělení na skupinky) nebo hromadná (všichni). Také může být plná (zcela nepřipravená), částečně připravená či může mít podobu krátkého dramatického tvaru- etudy, kde je improvizace neustále přítomná, ale je ovlivněna předešlou tvorbou etudy a přípravou hráčů na prezentaci.

Podle Kořátkové (2008), mateřská škola podává skvělou příležitost pro uplatnění tohoto principu- a to z toho důvodu, že předškolní věk se vyznačuje bezprostředností, spontaneitou a nízkou autocenzurou. To jsou dobré předpoklady pro okamžitý přirozený projev. Je to proces, který vyžaduje přirozené, bezpečné klima plné pohody, klidu, trpělivosti a respektu nápadů dětí.

1.2.3 Dramatická hra

Je současně metodou i principem práce v dramatické výchově. Kořátková v knize *Dítě a mateřská škola* (2008) ji definuje takto: „*Je to řízená nebo i strukturovaně členěná hra s určitými pravidly. Může nabídnout jednoduchý děj nebo posloupnost dějů, které otevírají prostor pro spontánní tvoření, fantazii, prožívání, ale i rozhodování, improvizované vstupy dětí, přijetí postavy z příběhu a vstoupení do její role, jednání za tuto postavu i jednoduché jednání více postav ve souhře (např. mezi dvěma jednotlivci nebo jednotlivce a skupinou)*“ (str. 155, řádek 29)

Je to hra založená na kontaktu a komunikaci mezi lidmi, na střetávání jedinců v různých situacích, kteří na sebe určitým způsobem působí, střetávají se jejich charaktery,

postoje, potřeby, názory, přání. Její součástí jsou role, jednání, dramatická situace (=situace, která obsahuje nějaký konflikt, rozpor) a děj.

Náměty pro ni mohou mít různé zdroje (vymyslí je učitel, sami žáci, či čerpají z literární předlohy, z dění ve společnosti- z tisku, televize, může to být také téma třídního vzdělávacího programu).

Dramatická hra má následující stavbu:

1. uvedení do děje
2. rozpor, konflikt
3. vyvrcholení dramatu
4. obrat, možnosti řešení
5. rozuzlení, vyřešení
6. reflexe (=rozjímání, úvaha)

1.2.4 Třídění metod dramatické výchovy

Metody a techniky klasifikují autoři různě. Valenta (2008) třídí metody do pěti skupin. Není mým záměrem vyjmenovávat všechny, proto ke každé skupině uvedu ty, které považuji za důležité, které se mi osvědčily a jsou využitelné pro děti předškolního věku.

A) metoda plné (úplné) hry

Tato metoda využívá širokou škálu způsobů projevu a modelování dané skutečnosti s plnou komunikační aktivitou, plnou hrou v roli, atd.

B) metody pantomimicko- pohybové

Za definiční prvek u nich považujeme pohyby a pozici těla bez důrazu na zvuk, řeč.

Pantomima- způsob vyjádření pomocí mimiky a gestikulace bez použití hlasu.

- narativní (= vyprávěcí pantomima, kdy učitel vypráví a děti podle toho souběžně s vyprávěním pantomimicky hrají)
- zpomalená (= pohyby se odehrávají pomalu, zpomaleně)

- zrychlená (= pohyby se odehrávají zrychleně)
- předávaná (= řetězovité předávání pohybu mezi hráči)
- ozvučená (= pohyb doprovázený zvukem- vytvořený fonančním ústrojím člověka, předmětem či hudebním nástrojem)
- mechanická (= pohyby jsou rozfázované na dílčí pohyby- jako „roboti“)

Zrcadlení- co nejpřesnější napodobení pohybů hráče druhým hráčem (či více hráči). Může být prováděno paralelně (souběžně s hráčem, kterého zrcadlí) nebo následně.

Živá loutka- jeden z hráčů se stává loutkou a druhý jeho vodičem.

Živý obraz- ztvárnění určité situace, jevu, osoby. Může být složen z jednoho hráče nebo z více hráčů, vytvořen jejich vlastní aktivitou či jiných osob (samy ho vytvoří či někdo je „vymodeluje“). Patří sem např. „fotografie“, „socha“, „zmrazení“, „vosková figurína“, „štronzo“,...

C) metody verbálně- zvukové

Tato skupina metod je založena na zvuku, slově.

Diskuze- dialog dvou a více osob, který je soustředěn okolo určitého problému, děti ho prozkoumávají, objasňují, hledají společně způsoby řešení.

Brainstorming- metoda založená na hledání nových nápadů, podávání mnoha návrhů na řešení situace.

Mluvicí předměty- děti propůjčují svůj hlas předmětům, loutkám.

Předávaná řeč- pro děti předškolního věku se velmi dobře uplatňuje v podobě společného tvoření příběhu. Mně samotné se osvědčil způsob, kdy sedíme v kruhu, každý postupně přidává jedno slovo, čímž vzniká příběh. Začínáme nejdříve bez tématu, až se děti osvojí tento způsob práce, můžeme určit téma, název příběhu.

Zástupná řeč- řeč, jejíž podstatou není obsah, ale barva, tempo, hlasitost, rytmus, důraz, ... Pro zástupnou řeč můžeme používat slova známá, vlastní. Konkrétně pro děti v mateřské

škole se mi osvědčilo, když jsme si úryvek básničky, kterou jsme se dříve učili, zkoušeli říkat různými způsoby (naštvaně, jako tajemství, jako pomluvu, jako radostnou zprávu, jako když maminka kárá dítě,...).

D) metody graficko- písemné

Tyto metody jsou založené na nějakém písemném, kresleném či malovaném výtvoru. Pro děti předškolního věku se uplatňuje vyjádření se kresbou, malbou, písemná tvorba je samozřejmě omezena- v tomto případě nápady, návrhy atd. může zaznamenávat učitelka.

Mapy, plány- děti vytvářejí mapy, které pomáhají budovat souvislosti hry, mohou je tvořit individuálně či spolu.

Myšlenkové mapy- zachycení volných asociací, nápadů dětí při řešení dané situace, dané otázky. V našem případě zapisuje učitelka nebo děti kreslí.

Obrazy- patří sem malby, kresby, piktogramy, i koláže- ve vztahu k ději, improvizaci,...

Role na zdi- provádíme rozbor, charakteristiku postavy tak, že se na papír zavěšený na zdi zapisují informace, podstatné znaky postavy.

Fotografie, film- uplatňuje se zejména při reflexi činnosti- zpětná vazba nad natočeným či vyfotografovaným materiálem.

E) metody materiálně- věcné

Jejich základem je práce s materiálem, s předměty.

Práce s kostýmem – jedná se o hru v kostýmu, oděvu či jeho výrobu pro hru.

Práce s loutkou- patří sem práce s loutkami závěsnými, spodovými, improvizovanými, maňásky,...

Práce s maskou- jedná se o výrazný prvek, vystihuje podstatu jevu, postavy.

Práce s papírem- můžeme z něj vyrobit prakticky vše (loutky, masky, rekvizity, kostýmy, zástupné předměty,...)

Práce s prostorem- s reálným nebo imaginárním (pomyslným).

Práce s rekvizitou • reálná rekvizita (předměty jsou tím, čím jsou)

• zástupná rekvizita (předměty se promění v jiný předmět, dáváme mu jinou funkci)

• imaginární rekvizita (neexistující, „jen jako“)

Práce se světlem a stínem- jedná se o stínohru (jen prsty, rukou či celých postav), lze využít buď natažené prostěradlo a lampu, mezi nimiž je hráč, já využívám interaktivní tabuli s projektorem).

1.2.5 Průpravné hry a cvičení:

Kromě rolových a námětových her, využívá dramatická výchova i řadu průpravných her a cvičení, které jsou nápomocné při utváření a zdokonalování určitých dovedností a vytváření vztahů ve skupině. Podle toho, jaké oblasti se týkají, jaké dovednosti rozvíjejí, je můžeme rozdělit na:

- seznamovací hry (vytvoření příjemné atmosféry, uvolnění napětí, odstranění zábran, ostychu)
- pohybové hry a rozehtívací cvičení (ovládání svého těla, korigování pohybů,...)
- hry rozvíjející představivost a fantazii (obrazotvornost a fantazie je velmi důležitá pro tvořivé jednání, myšlení)
- soustřed'ovací hry a cvičení (schopnost umět se koncentrovat je pro práci v DV důležitá)
- hry na rozvoj smyslového vnímání (zrak, sluch, hmat, čich, chuť)
- hry a cvičení rozvíjející prostorovou orientaci a cítění (vnímání a zvládnání prostoru- jak reálného, tak imaginárního)
- psychohry (hry zaměřené na sebepoznávání, poznávání a orientaci v mezilidských vztazích, emocích)

- hry kontaktní, na posílení partnerské a skupinové citlivosti, důvěry (vedou k posilování sounáležitosti ke skupině)
- hry podporující tvořivost
- hry rozvíjející verbální a neverbální komunikaci
- hry s rytmickými a hudební prvky (důraz na rytmus slova, pohybu a jednání, který je významný pro srozumitelnou komunikaci mezi lidmi); s výtvarnými prvky

1.3 Proces versus produkt

V souvislosti s dramatickou výchovou bývají zmiňovány pojmy proces a produkt. Slovo proces znamená průběh, vývoj; produkt je výsledek činnosti, výrobek, výtvar.

Dramatická výchova v předškolním vzdělávání klade důraz hlavně na proces. V praxi se však často setkáváme s tím, že pro učitelky či rodiče se kritériem posuzování činnosti mateřské školy stává zpravidla proces než produkt. Z Makovice: „Školní rok v mateřské škole se obvykle zakončuje zviditelňováním produktů, tedy veřejnou produkcí ve formě besídky a náručí výrobků a výkresů, které si dítě odnáší domů. Na besídku se brzy zapomene, možná zůstanou fotografie, a výkresy, ty obvykle skončí v šuplíku nebo v popelnici. Tím produkt zmizel v nenávratnu. A co proces? To, co si člověk zažije, co pocítí na vlastní kůži a co si sám objeví a pozná, to mu nikdo nemůže vzít ani hodit do popelnice. Možná to pozapomene, ale kdesi uvnitř zůstane stopa, kterou nelze vymazat.“

Podle Marušáka (2008) kvalita procesu není dána pouze objevením, pochopením významů, informací, faktů, ale i procesem samotným. To znamená kvalitou seberozvoje, sociálního působení v tomto procesu, mírou vlastní aktivity, hodnotou a smyslem nových vědomostí a zkušeností.

Proto by ve středu pozornosti učitelky měla být hlavně péče o proces, o jeho kvalitu hodnotu ve spojitosti s dítětem a jeho individuálními možnostmi.

Dramatická výchova rozvíjí sociální dovednosti dětí. Znamená to, že podporuje rozvoj spolupráce, kamarádství, ohleduplnosti, tolerantnosti, respektování druhých, komunikativních dovedností, schopností řešit konfliktní situace vhodnými způsoby. A v neposlední řadě napomáhá k rozvoji prosociálního cítění a chování dětí.

2. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) je dokumentem, který vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku probíhající ve vzdělávacích institucích zařazených do sítě škol a školských zařízení. Určuje společný rámec, který je třeba zachovávat, je východiskem pro tvorbu školních vzdělávacích programů. Zároveň je však otevřený pro školu, učitele i děti. A tím vytváří podmínky k tomu, aby mohla každá škola vytvářet a realizovat svůj vlastní školní vzdělávací program- s ohledem na svá specifika, podmínky, koncepci školy.

2.1 Úkoly předškolního vzdělávání

Úkolem institucionálního předškolního vzdělávání je doplňovat rodinnou výchovu, poskytovat dítěti dostatek podnětů k jeho rozvoji a k jeho učení. Předškolní vzdělávání má smysluplně obohacovat denní program dítěte, poskytovat mu odbornou péči. Neméně důležité je, aby první krůčky ve vzdělávání dítěte byly stavěny na lidsky a společensky hodnotném základě a aby čas prožitý v mateřské škole byl pro dítě radostný, byl příjemnou zkušeností (čímž se opět dostáváme k důležitosti pozitivních mezilidských vztahů zmiňovaných v úvodu) a zdrojem pozitivních základů do života i vzdělávání. Znamená to tedy rozvíjet osobnost dítěte, podporovat jeho osobní spokojenost a pohodu, učit ho žít ve společnosti ostatních a přibližovat mu pravidla, normy a hodnoty, které společnost uznává. Otázkou, o které by se však dalo polemizovat, je, zda jsou vůbec hodnoty, které v této době naše společnost uznává, vhodné k tomu, abychom je dětem přibližovali... Hodnoty jako takové se též objevují v jednom z rámcových cílů.

2.2 Rámcové cíle

RVP PV formuluje tři rámcové cíle, které vyjadřují základní orientaci jak předškolního vzdělávání obecně, tak i každodenní působení pedagoga na dítě:

1. rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání
2. osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost
3. získání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí

Tyto rámcové cíle by měly být univerzální, přirozené a všudypřítomné- je třeba mít je v povědomí nejen při tvorbě školního vzdělávacího programu, ale při jakýchkoliv činnostech. A to jak činnostech plánovaných, tak i spontánních- pedagog by měl i v nečekaných situacích působit na dítě ve všech třech cílových rovinách. Měl by mít na paměti, že svým chováním, jednáním a postoji dítě ovlivňuje, ať už v pozitivním či negativním slova smyslu. Z toho vyplývá, že učitel může naplňování cílů podporovat či naopak (třeba i neúmyslně) omezovat.

Při každé činnosti či v jakékoliv situaci si můžeme položit otázky, které vyplývají z rámcových cílů:

1. co se dítě učí?
2. s jakou hodnotou se setkává?
3. má prostor pro samostatnost?

Já sama mám na stolku kartičku s těmito otázkami (časem se člověku vryjí do paměti), mám totiž třídu předškolních dětí a často řešíme nějaké konflikty. Když je nějaký problém, snažím se ho vyřešit ve shodě s těmito cíli. Chci, aby si děti zkoušely řešit své záležitosti samy, hledaly různé způsoby řešení, setkávaly se s hodnotou respektu, přijetí jejich názoru aj., a měly prostor pro samostatnost, samy se rozhodnout jaké řešení situace zvolí a nést za něj odpovědnost. I když to zabere více času než kdybych zakročila a radikálně to vyřešila za ně... Protože co by se tím děti učily? Že vždy přijde někdo, kdo je rozsoudí. S jakou hodnotou by se setkávaly? S vystupováním z pozice moci. Měly by prostor pro samostatnost? Vůbec.

Když si pedagog v jakékoliv činnosti, hře či situaci položí tyto otázky a odpovědi nejsou pozitivního charakteru, tak je nejspíše v jeho jednání něco špatně, a proto by se měl snažit situaci řešit tak, aby to bylo naopak.

2.3 Souvislost RVP PV s dramatickou výchovou:

2.3.1 Klíčové kompetence v RVP PV v souvislosti s dramatickou výchovou

RVP PV stanovuje kromě rámcových cílů (viz výše) ještě cíle v podobě výstupů, kterých by mělo dosáhnout dítě ukončující předškolní vzdělávání. Tuto kategorii nazýváme klíčové kompetence. Jsou to kompetence:

- k učení
- k řešení problémů
- komunikativní
- sociální a personální
- činnostní a občanské

Když se podrobněji podíváme na jednotlivé kompetence, lze vyzorovat určitou podobnost mezi nimi a cíli dramatické výchovy (uvedené v kapitole 1.1). Jaroslav Provazník ve svém článku (www.damu.cz/katedry-a-kabinety/katedra-vychovne-dramatiky/dramaticka-vychova-a-ramcove-vzdelavaci-programy/jaroslav-provaznik-podil-dramaticke-vychovy-na-utvoreni-a-rozvijeni-klicovych-kompetenci/) uvádí, že z klíčových kompetencí se dramatická výchova přímo váže na kompetence komunikativní a kompetence sociální a personální. Z podstaty dramatické výchovy vyplývá, že právě tyto dvě kompetence se prakticky kryjí s cíli dramatické výchovy, jsou vlastní doménou dramatické výchovy.

2.3.2 Metody a formy práce předškolního vzdělávání

Podle RVP PV jsou vhodné metody prožitkového a kooperativního učení, které jsou založeny na přímých prožitcích dítěte, podporují jeho zvědavost, zájem o poznávání okolního světa a získávání nových zkušeností a dovedností. Nesmíme opomíjet ani důležitost situačního učení, které je založené na využívání situací- a to jak záměrně, uměle vytvořených,

tak i těch, které vzniknou spontánně, nečekaně, při běžném chodu činností a dne v mateřské škole.

Tyto metody práce, které RVP nabízí jako vhodné pro předškolní vzdělávání, úzce souvisejí právě s dramatickou výchovou. Protože stejně tak i dramatická výchova je stavěna na zážitcích dítěte a lze navodit jakékoliv situace, ve kterých si děti vyzkouší, jak by reagovaly, jak by se zachovaly, jak by daný problém řešily. A co víc- je to jen „nanečisto“ a mohou si těch způsobů řešení situace vyzkoušet více. A třeba až se u nich daná situace vyskytne, budou si vědět lépe rady a nebo budou vědět, jaké řešení se jim neosvědčilo, když si „na to tenkrát hrály...“

2.3.3 Vzdělávací oblasti RVP PV ve spojitosti s DV

RVP PV formuluje ještě cíle dílčí v jednotlivých oblastech vzdělávacího obsahu. Oblasti jsou:

1. Dítě a jeho tělo (biologická oblast)
2. Dítě a jeho psychika (psychologická oblast), která je rozčleněna na tři podoblasti (Jazyk a řeč; Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace; Sebepojetí, city a vůle)
3. Dítě a ten druhý (interpersonální oblast)
4. Dítě a společnost (sociálně- kulturní oblast)
5. Dítě a svět (enviromentální oblast)

V RVP PV dramatická výchova není uvedena jako samostatná, oddělená složka, ale je obsažená ve všech pěti oblastech vzdělávacího obsahu.

Když se zamyslíme nad jednotlivými oblastmi, přijdeme na to, že dramatická výchova se může skvěle uplatňovat při naplňování jejích dílčích cílů:

1. biologická oblast: DV může sloužit k uvědomování si vlastního těla, rozvíjet pohybové schopnosti, rozvíjet smysly, (relaxační cvičení, hry pro uvolnění, pro vnímání sebe sama, pohybová a rozehřívací cvičení, smyslové hry, pohyb po prostoru, pantomima, živé obrazy, pohybové improvizace,..). Samozřejmě si pomocí DV mohou děti osvojovat různé poznatky o svém těle, zdraví, možných nebezpečích, zdravém životním stylu, a to pomocí etud na dané téma.

2. psychologická oblast:
- podoblast Jazyk a řeč- rozvoj řečových schopností receptivních i produktivních, komunikativních dovedností verbálních i neverbálních, rozvoj zájmu o další formy sdělení (naslouchání a sdělování ostatním, napodobování zvuků, napodobování řeči postav v dramatické hře, přisuzování řeči a zvukům předmětům, zástupná řeč, výtvarné, hudební, pohybové a dramatické etudy a improvizace,...)
 - podoblast Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace- rozvoj smyslového vnímání, paměti, pozornosti, představivosti, fantazie, tvořivosti, ... (hry pro rozvoj smyslového vnímání, Kimovy hry, soustředovací cvičení, myšlenkové mapy, ...)
 - podoblast Sebepojetí, city a vůle- poznávání sebe sama, rozvoj schopnosti sebeovládání, poznávání emocí, rozvoj mravního a estetického vnímání (psychohry, činnosti podporující sebevědomí, sebedůvěru, směřující k poznávání citů svých i druhých a k schopnosti city vyjádřit,...)
3. interpersonální oblast: rozvíjení a navazování vztahů s ostatními lidmi, prosociálních postojů a prosociálního chování, interaktivních, komunikativních a kooperativních dovedností (seznamovací hry, zrcadlení, hra v roli, prosociální hry, hry pro rozvoj empatie, cvičení na rozvoj partnerské citlivosti a důvěry, párové improvizace,...)
4. sociálně- kulturní oblast: rozvoj spolupráce, sounáležitosti ke skupině, vytváření povědomí o morálních a kulturních hodnotách, rozvoj estetického cítění (sociogramy, psychohry, cvičení skupinové citlivosti a důvěry, skupinové činnosti a improvizace, charakterizace, hraní dramatických her, návštěva divadla či jeho společná tvorba,...)
5. enviromentální oblast: poznávání místa, kde dítě žije, ostatních národností a kultur, rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách, k přírodě a vytvářet u dětí povědomí o nutnosti o ni pečovat (seznamování s uměleckými díly národa našeho i ostatních a prostřednictvím metod DV prohlubování a reflektování těchto prožitků, ...)

RVP PV klade důraz na uspokojování přirozených potřeb dítěte, mezi něž patří také rozvoj sociálních vztahů. Dramatická výchova je zaměřená na osobnostně- sociální rozvoj uplatňuje metody vycházející ze hry, proto má v mateřské škole nepochybně právo na existenci.

3. Prosociální chování

Člověk se stává sám sebou, nachází svoji plnou identitu za předpokladu, že se stává prosociálním.

Ladislav Lencz

Prosociální výchova se v poslední době dostává do popředí pozornosti v řadě zemí. Bohuslava Podolská v Učitelských novinách (č. 18/2008) uvádí, že všichni si uvědomují, že příliš liberální přístup v posledních letech k původním mravním principům společnosti, na kterých byla naše západní civilizace zbudována, má své nepřekročitelné meze. Došlo k postupné devastaci těchto principů a k nebezpečnému posunu v oblasti mezilidských vztahů (nadměrné sobectví a egoismus, závist, bezohlednost, požívačnost, konzum bez hranic,...). *„V postkomunistických zemích vedlo opojení z nově nabyté svobody v devadesátých letech ke zvláště zřetelnému zhoršení.“* Svou roli hrála také touha po růstu prosperity a zbohatnutí. Tyto změny nemohly zůstat bez důsledků na stav vědomí dětí a mládeže, na jejich vzájemné vztahy i na jejich charakterové zrání a na vztahy ke společnosti jako celku. *„U mnohých současná situace ve společnosti způsobuje pocit ohrožení, frustrace, vlastní nedostatečnosti, jiné přibližuje k rizikovému až kriminálnímu chování.“*

Já osobně si myslím, že svůj vliv má také podoba současné rodiny. Dříve, když žilo společně v jedné domácnosti více generací, tak se museli naučit být trpěliví, vycházet spolu, respektovat se, pomáhat si. Samozřejmě nelze generalizovat, ale dá se říci, že tato zkušenost dětem z většiny současných rodin chybí, každý si žije po svém a o ostatní se moc nestará.

Podolská dále píše, že je důležité *„věnovat mladé generaci zvláštní pozornost, posílit výchovné působení školy, volnočasových aktivit organizací jako kompenzaci nebo podporu mnohde zeslabeného vlivu rodiny.“*

Proto je tak důležité vychovávat děti k prosociálnosti, učit je prosociálním schopnostem a dovednostem.

3.1 Co vůbec znamená „být prosociální“?

Prosociální chování je takové jednání, kdy člověk udělá něco pro druhého, pomůže druhé osobě, které však nevyplývá ze striktní povinnosti a není provázeno očekáváním odměny. Je založeno na pravidlu: „(Ne)dělej druhým to, co (ne)chceš, aby oni dělali tobě.“ Svobodová (2007) vymezuje ještě pojem „altruismus“, který je vyšším stupněm prosociálního chování- jedinec nejenže se pozitivně zachová ke druhému, ale ještě sám přinese určitou oběť.

3.2 Podmínky prosociálního chování

Aby se člověk mohl prosociálně zachovat, je důležité:

- pochopit situaci z pohledu druhé osoby
- mít schopnost morálního úsudku a správně nastavené morální hodnoty
- být empatický (být schopný vcítit se- do situace, pocitů druhé osoby)
- znát společenské normy a pravidla

Vzhledem k tomu, že to, co dítě zažije a přijme v prvních letech svého života (ať už v pozitivním či negativním slova smyslu), se nějakým způsobem projeví v průběhu jeho dalšího vývoje, má mateřská škola nenahraditelné postavení ve vývoji dítěte. Může být pro dítě velikým přínosem, pokud vytváří pozitivní a přijímající klima, v opačném případě může na dítěti zanechat důsledky, které si s sebou ponese po celý život...

Pobyt v mateřské škole doplňuje rodinnou výchovu, tedy doplňuje citové vazby z rodiny o rozvoj sociálních dovedností a získání sociálních zkušeností ve vrstevnické skupině. Právě dětská skupina má značný vliv při rozvoji prosociálního chování. Prosociální schopnosti a dovednosti mohou být v mateřské škole ve skupině dětí rozvíjeny záměrně (např. v námětových či dramatických hrách) nebo situačně (využívání vzniklých situací). Mají několik sfér, jimiž jsou:

- přátelství
- tolerance, ohleduplnost
- dělení se s druhými
- pomáhání si
- spolupráce
- odpovědnost
- zpětná vazba (na chování druhé osoby)

(Kotátková 2008)

3.3 Oblasti důležité při rozvoji prosociálnosti:

Výchova a vzdělávání v mateřské škole by měla probíhat v podobě, kde budou obsaženy všechny tyto složky. Samozřejmě, významnou roli hraje pedagog. Pokud totiž chceme po dětech, aby se chovaly prosociálně, ohleduplně, respektovaly druhé, musíme se sami tak chovat a vytvářet ve třídě pozitivní atmosféru, jejíž součástí jsou radostné prožitky. Nyní se podrobněji podíváme na oblasti, na které je třeba se zaměřit, aby si dítě z mateřské školy odnášelo právě ty radostné zážitky a ne naopak:

3.3.1 Komunikace

Svobodová (2007) uvádí, že komunikace mezi dítětem a tím, kdo ho vychovává, se uskutečňuje ve dvou rovinách:

- osobní komunikace (sdělování pocitů, sympatií, projevy lásky, náklonnosti, uznání, respektu, naplňování potřeb, legrace, hra, ...)
- funkční komunikace (sdělování požadavků, které na dítě klademe, u nichž je velmi důležité, aby požadavky byly oprávněné a smysluplné)

Aby komunikace byla efektivní, tak je třeba, aby roviny byly v rovnováze, aby nepřevažovala komunikace funkční na úkor osobní, jak lze často v mateřských školách spatřit. Pedagogové by se měli vyhnout neefektivním způsobům komunikace jako jsou výčitky, obviňování, moralizování, poučování, kritika, zaměření na chyby, lamentace, zákazy, příkazy, vydírání, proroctví, vyhrožování, srovnávání, křik, urážky, shazování, ponižování,

ironie,... Místo nich je vhodné využívat efektivní techniky komunikace jako je např. podání informace, konstatování situace, vyjádření vlastních potřeb a očekávání, dále poskytnout dítěti možnost volby, dát mu prostor pro spoluúčast a aktivitu,...

Do této oblasti zahrnujeme i dovednosti, které je třeba u dětí rozvíjet a podporovat, jako je umět se zeptat, poděkovat, poprosit, věnovat druhému zájem, umět mu naslouchat. K tomu nám může skvěle posloužit tzv. komunitní kruh, kde děti vyjadřují své myšlenky, zážitky, názory, pocity. Učí se tak naslouchat druhým a stávají se citlivější ke sdílení druhých. Obdobně můžeme výše uvedené dovednosti rozvíjet formou diskusního kruhu a dalších kruhových aktivit, které umožňují stejné postavení a pravidla pro všechny zúčastněné.

3.3.2 Úcta, sebeúcta

Vytváříme u dětí sebeúctu, podporujeme jejich sebevědomí, sebepoznání, sebeuvědomění prostřednictvím výtvarných, hudebních, pohybových a dramatických činností a také svými postoji (těžko se dítě bude cítit sebevědomě a vážit si samo sebe, pokud se někdo bude jeho výtvoru, obrázku, zpěvu, improvizaci smát, zesměšňovat ho).

3.3.3 Pozitivní hodnocení

Aby se dítě vidělo pozitivně, je třeba, aby ho pedagog pozitivně hodnotil, aby ocenil snahu, hledal na každém dítěti něco dobrého. Vedeme děti k tomu, aby viděly něco pozitivního nejen u sebe, ale i u ostatních dětí- aby přijímaly sebe i druhé se všemi klady i zápory.

3.3.4 Kreativita

Děti se prostřednictvím tvořivých estetických činností (např. právě pomocí dramatické výchovy) učí využívat svoji představivost, fantazii, být samy sebou, vyjadřovat své pocity, experimentovat. Tvořivost rozvíjí vnímavost, představivost, flexibilitu, originalitu řešení, osobitost, schopnost pozorovat, soustředit se, vidět souvislosti, porozumět problému. Je možné ji využít při řešení problémů, budování spolupráce, solidarity, prosociálního chování.

3.3.5 Emoce

Pomocí estetických činností, ale i běžných činností během dne v mateřské škole, můžeme dosáhnout toho, že děti budou ke svým pocitům vnímavější, naučí se jim rozumět, rozeznávat je, přijímat je, poradit si s nimi. Je třeba, aby pochopily, že každý má právo vnímat

svůj prožitek po svém, třeba i odlišně od ostatních. A že každý má právo své emoce vyjádřit. To podporujeme u dětí tím, že své emoce neskrýváme, hovoříme o nich, dokážeme je projevit a jejich emoce nepopíráme, nezlehčujeme či dokonce je za ně netrestáme.

3.3.6 Empatie

Schopnost empatie neboli vcítění znamená být schopný pochopit, proč člověk jednal tak, jak jednal, jaké z toho má pocity, pochopit, že má na danou věc svůj názor. Rozvoj empatie podporuje vhodně navozená atmosféra a motivace, společné prožitky při estetických činnostech, rozhovory, komunitní kruhy, filosofie pro děti,...

3.3.7 Vzory

Je známo, že děti napodobují či se dokonce ztotožňují se svými rodiči, sourozenci, kamarády, učiteli, ale i s hrdiny z televize, literatury. Prožíváním příběhů získávají děti zkušenosti, jsou podněcovány k zamyšlení a mohou tak přejímat vzorce chování a jednání. V souvislosti s mateřskou školou nesmíme opomenout důležitost kladného vzoru pedagoga. Protože právě předškolní pedagog může svým jednáním, chováním a postoji podporovat (či nepodporovat) prosociálnost u dětí.

3.3.8 Spolupráce

Je potřeba děti učit spolupracovat, pomáhat ostatním, dovést projevit radost z úspěchu jiných lidí, učit je bojovat proti sociálním nespravedlnostem a tomu, že mohou pomoci druhému vyřešit nějaký problém.

3.3.9 Pravidla

Určit si ve třídě pravidla vzájemného soužití má veliký význam. Děti budou vědět co, jak a kdy mohou či nemohou, v jakých „mantinelech“ se mohou „pohybovat“.

Pravidla si stanovujeme společně s dětmi (=vnitřní motivace), aby nepřicházely zvnějšku jako důsledek obavy dítěte z trestu (=vnější). Místo trestů je vhodnější využívat metodu přirozených důsledků. To znamená, že děti ví, co se stane nebo co by se mohlo stát, když dané pravidlo poruší.

Pravidla platí pro všechny děti stejně (učitelka by neměla dělat rozdíly mezi dětmi) a také platí i pro dospělé (jinak by děti byly zmatené, nepřikládaly by pravidlům takovou váhu, když je nedodrží ani paní učitelka...). Smysluplnost pravidel by měla být samozřejmostí.

Podle Svobodové (2007) můžeme pravidla rozdělit na pravidla týkající se bezpečí:

- samotného dítěte (jak se má dítě chovat, aby si neublížilo)
- ostatních dětí (jak se má dítě chovat, aby neublížilo druhým dětem)
- učitelky a ostatních zaměstnanců školy (jak se má dítě chovat, aby neublížilo osobám, které o ně v MŠ pečují)
- přírody (jak se chovat k přírodě, rostlinám, zvířatům, ...)
- věcí, které nás obklopují (jak zacházet s hračkami, oblečením, vybavením MŠ, majetkem druhých,...)
- při organizaci dne v MŠ (pravidla týkající se organizace v čase, řádu a rytmu činností v MŠ,...)

Já sama mám skvělou zkušenost s vytvořením si piktogramů k jednotlivým pravidlům- děti si je samy nakreslily, já pod ně napsala, co které znamená, vyvěsili jsme si je v prostoru třídy a nyní když třeba někdo nějaké poruší, tak jen ukážu a řeknu, že jestli už pravidlo zapomněl, tak ať se na něj jde podívat a připomenout si ho ...

3.3.10 Pedagog

O vlivu učitelky na děti jsem se sice zmiňovala i v jednotlivých oblastech, pojďme si ale shrnout, jaká by měla být, aby kladně působila na rozvoj prosociálnosti dětí:

Měla by se sama chovat prosociálně, být empatická, dětem naslouchat, respektovat jejich potřeby a individuální zvláštnosti. Používat efektivní komunikaci, neefektivnímu způsobu se vyhýbat. Měla by být důsledná v kontrole dodržování pravidel a sama pravidla dodržovat, uvážlivě nakládat s odměnami a tresty. Dále být pro děti srozumitelná- aby chápaly její jednání a reakce. Chovat se autenticky (tzn. verbální komunikace se shoduje s neverbální, slova se shodují s činy), spolehlivě, důvěryhodně. Uplatňovat přátelský, partnerský přístup, nevystupovat z pozice autority a moci. Měla by děti podporovat, oceňovat, vyzdvihovat na nich to dobré, zajímat se o to, co je zajímavé, věnovat každému dítěti chvíli soustředěné pozornosti, poskytnout mu i fyzický kontakt (pohládit, pochovat, pomazlit, podat ruku,...). Takováto učitelka je ideálem, o jehož dosažení by se měla každá pokusit, pokud chce, aby se děti samy tak chovaly.

3.4 Překážky

Všechna uvedená doporučení, jak by to mělo vypadat, jsou jedna strana mince, podle Svobodové (2007) však na druhé straně stojí překážky, které nám ztěžují se o jejich naplňování pokusit:

- vysoké počty dětí ve třídě
- stereotypy, které si učitelky předávají mezi sebou jako „osvědčené“ postupy řešení problémů a konfliktů
- nedoceňování prožitků dětí, jejich zlehčování
- zaměření na produkt místo na proces, na výkon místo na mezilidské vztahy, na školní připravenost místo na zážitky
- srovnávání dětí, podporování soutěživosti
- preference individualismu místo podporování spolupráce, kooperace
- vnější motivace dětí místo vnitřní
- často jsou překážkou samy učitelky, které postrádají prosociální schopnosti a dovednosti

I přes tyto strasti, které se v praxi objevují, by se měl pedagog snažit se s nimi vypořádat a v co největší míře naplňovat psychosociální podmínky, jak je stanovuje RVP PV. I když to pro nás učitelky není vždy jednoduchá cesta, často je to běh na dlouhou trať, říkáme si, zda má vůbec smysl se snažit, když ty „dnešní děti“...

Je třeba věřit, že vše má smysl. Že vše, co dětem předáme, se jim třeba jednou v životě bude hodit. I kdyby jen proto, že si Vás budou pamatovat jako tu hodnou, milou, láskyplnou učitelku ze školky, se kterou byla legrace. A nikdy na Vás nezapomenou. Už jen to je skvělá motivace k tomu, abychom z naší třídy udělali příjemné a bezpečné místo, kam budou děti rády chodit a kde se budou cítit dobře...

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část se skládá z ukázky obsahu vzdělávání školního vzdělávacího programu, který je zaměřený na dramatickou výchovu a rozvoj prosociálnosti dětí.

Dále obsahuje dva projekty („Sešli jsme se tady v pekle, ať je nám tu spolu pěkně.“ a „Sešli jsme se tady v ráji, máme se tu všichni rádi.“) též zaměřené na rozvoj prosociálního chování dětí vedené právě metodami dramatické výchovy.

Poslední součástí je ověření výsledků vzdělávání, které ukazuje, jak se děti v oblasti prosociálnosti posunuly.

4. Ukázka obsahu vzdělávání školního vzdělávacího programu

Školní vzdělávací program (ŠVP) je dokumentem, který si vytváří každá mateřská škola sama v souladu s RVP PV podle svých podmínek, možností, zaměření, potřeb. Tvoří se podle daných kritérií (viz. kapitola Obsah ŠVP). Zde uvádím jen rozpracovaný vzdělávací obsah mého ŠVP, který jsem vytvořila. Je zaměřený na rozvoj prosociálnosti dětí pomocí metod dramatické výchovy a pohádek. Vzdělávací obsah je uspořádaný do sedmi integrovaných bloků. U každého bloku jsou uvedeny záměry (cíle), nabídka některých činností a předpokládané výstupy. Záměry, činnosti a výstupy, které uvádím, jsou základním rámcem, samozřejmě si však učitelka upravuje či přidává další dle vlastních potřeb a potřeb dětí ve svém třídním vzdělávacím programu (TVP). V TVP si také dále rozpracovávám činnosti tak, abych využívala metody a prvky DV.

ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM

„Pohádková školka“

4.1 Obsah ŠVP

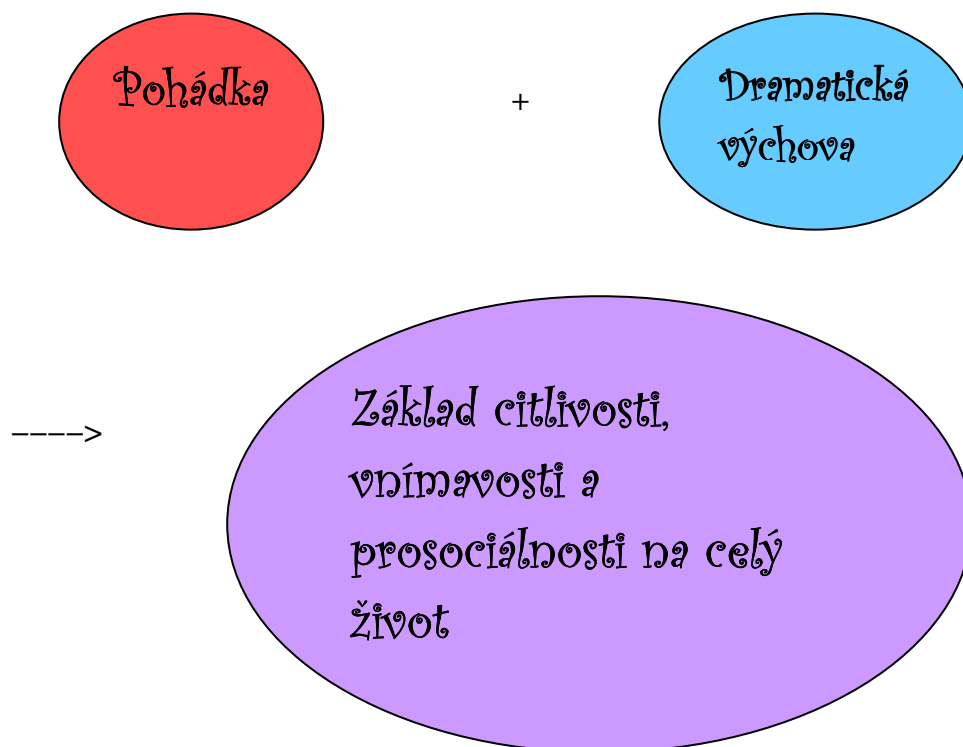
1. Identifikační údaje o škole
2. Obecná charakteristika školy
 - 2.1 provoz školy
 - 2.2 budova školy
 - 2.3 historie školy
3. Podmínky vzdělávání
 - 3.1 věcné podmínky
 - 3.2 životospráva
 - 3.3 psychosociální podmínky
 - 3.4 organizace chodu
 - 3.5 řízení
 - 3.6 personální zajištění
 - 3.7 spoluúčast rodičů
4. Organizace vzdělávání
 - 4.1 provoz
 - 4.2 podmínky přijímání dětí
 - 4.3 rozdělení tříd
 - 4.4 režim dne
 - 4.5 akce MŠ
5. Charakteristika vzdělávacího programu
 - 5.1 filozofie školy
 - 5.2 vize školy
6. Vzdělávací obsah
7. Evaluační systém
8. Přílohy

4.2. Charakteristika vzdělávacího programu

Filozofie školy

Chtěli bychom, aby děti prostřednictvím pohádek, dramatické výchovy, tedy především prostřednictvím činnostního učení, poznávaly svět, rozvíjely fantazii, představivost, prosociální chování, citlivost a vnímavost pro dění kolem nich... Díky pohádkám a dramatickým činnostem si dítě může prožít různé situace (i několikrát), hledat různé možnosti řešení, což je pro dítě velikým přínosem pro budoucnost. Pohádky a dramatická výchova jsou také výborným prostředkem pro vytváření podmínek pro prosociální chování a cítění dětí. Věříme, že pohádka přináší dětem inspiraci, očekávání, překvapení, dobrodružství, poznávání světa kolem nich, jistotu, bezpečí, radost a je jim dobrým pomocníkem při rozeznávání dobra a zla. Proto je pro ně tolik důležitá...

Vize školy

4.3 Vzdělávací obsah

**„Půjdeme spolu poznat svět
pomocí her a pohádek...“**

Úvod obsahu vzdělávání našeho školního vzdělávacího programu

Obsah vzdělávání je rozdělen do sedmi integrovaných bloků, které jsou názvem pohádkově laděné, ale nechávají učitelkám dost prostoru pro vlastní zpracování tématu. Názvy témat vyjadřují časový běh školního roku, který je ovlivňován jak společenskými skutečnostmi tak změnami v přírodě.

Přehled integrovaných bloků školního vzdělávacího programu

Pohádka začíná...

Strakaté pohádky

Pohádkové Vánoce

Pohádky pod bílou peřinou

Pohádky na probuzení

Mámo, táto, přečteme si pohádku

Pohádky nás zahřejí u srdce

4.4 Integrované bloky školního vzdělávacího programu

Pohádka začíná...

Pro někoho je to pohádka už ohraná, někdo ji slyší poprvé... Můj kamarád u nás ve školce ještě nebyl, tak se drží maminky za sukni a natahuje moldánky, ale já ho vezmu za ruku a řeknu mu, že je to tu fajn, že si tu pořád hrajeme a že paní učitelka je moc milá a hodná....

Záměry, cíle:

- Seznámit děti s mateřskou školou, prostředím třídy, s ostatními dětmi, paní učitelkou.
- Společně s dětmi si stanovit pravidla soužití ve třídě i důsledky jejich nedodržování.
- Nabízet dětem dostatek činností, motivovat je k tomu, aby se jim v mateřské škole líbilo a aby se sem těšily.
- Vytvořit u dětí pozitivní vztah jak k mateřské škole, tak k ostatním dětem ve třídě.

Nabídka některých činností:

- Převládají spontánní činnosti nad řízenými.
- Pobyť venku probíhá převážně na školní zahradě než pomocí vycházek.
- Rozhovory s dětmi.
- Seznamovací hry, práce se jménem.
- Tvorba piktoqramů k jednotlivým pravidlům.
- Procházky po prostorách mateřské školy, po třídách, školní zahradě ...
- Práce s loutkou, četba, poslech příběhů s tématy vhodnými k adaptačnímu období.

Předpokládané výstupy:

- Děti se orientují v mateřské škole, ve třídě, znají svou značku, jména ostatních dětí ve třídě.
- Děti se dokáží odloučit na delší dobu od rodičů, jsou aktivní i bez jejich opory.
- Děti znají základní pravidla třídy, snaží se je dodržovat, znají důsledky jejich porušení.
- Děti mají pozitivní vztah k mateřské škole, nebojí se ji navštěvovat.

Strakaté pohádky

Pan Podzim už přichází a nese s sebou pestrou paletu s barvičkami... Půjčí nám ji, ať si také zkusíme čarovat? Tak krásně, jak to umí on, to ale nikdo nedovede... Vítr nám shodí ze stromů nějaké listí a kaštany a my mu s kamarády ukážeme, jak s nimi zase umíme čarovat my...

Záměry, cíle:

- Učit děti vnímat a všímat si změn v přírodě, koloběhu ročních období.
- Podněcovat děti k tvořivé práci s přírodninami a přírodními materiály.
- Učit děti základní i doplňkové barvy, jejich odstíny, možnosti míchání barev.
- Vést děti ke spolupráci, kooperaci, uvědomovat si hodnotu kamarádství, umět nabídnout i přijmout pomoc.

Nabídka některých činností:

- Vycházky do přírody, pozorování života a změn v přírodě.
- Sběr přírodnin, využití při pracovních, výtvarných činnostech i dramatických činnostech.
- Výtvarné činnosti, experimenty, seznamování s netradičními výtvarnými technikami, „Barevný týden“, poznávání barev prostřednictvím DV.
- Četba příběhů s podzimní tematikou, o přírodě, dramatizace textů s tématy kamarádství, pomoci druhému, budování vztahů ve skupině dramatickými metodami.

.

Předpokládané výstupy:

- Děti se orientují v časovém sledu ročních období, měsíců, dní.
- Děti znají základní, popřípadě doplňkové barvy, odstíny.
- Děti mají kladný vztah k přírodě, využívají ji jako inspiraci pro své činnosti.
- Děti umí nabídnout v případě potřeby pomoc, ale také se nebojí o pomoc požádat a přijmout ji.

Pohádkové Vánoce

A už je to tu zas... Čas bílých závějí a ozdobených smrčků, kaprů a jmelí, čas dárků schovaných pod postelí. Čas pohádek, saní a bruslí, které tence cinknou o led... Čas voňavých vánoček, cukroví a koled...

Záměry, cíle:

- Seznamovat děti s tradicemi Vánoc, adventu prostřednictvím pohádek, koled a vánočních zvyků.
- Umožnit dětem prožít pocit očekávání, tajemna, magičnosti.
- Podporovat u dětí kreativitu, tvořivost, zapojit je do výzdoby a příprav na vánoční svátky.
- Posilovat u dětí citové vztahy mezi kamarády, rodinou na základě citových zážitků.
- Odbourávat neadekvátní strach z „čertů“.

Nabídka některých činností:

- Zpěv vánočních koled a písní, hra na rytmické hudební nástroje, příprava vánočního posezení s rodiči, tvorba přáníčka, dárku, pozvánky na posezení s rodiči.
- Pečení cukroví, výzdoba třídy, ozdobení stromečku.
- Vytvoření si „peklíčka“ ve třídě, hra na čerty (viz. projekt „Sešli jsme se tady v pekle, ať je nám tu spolu pěkně.“).
- Rozkrývání příběhu o Ježíškovi metodami DV, projekt „Sešli jsme se tady v ráji, máme se tu všichni rádi.“
- Návštěva vánoční výstavy.

Předpokládané výstupy:

- Děti se seznámí s vánočními tradicemi, zvyky, osvojily si některé koledy, vánoční písně, básně.
- Děti prožijí pocit očekávání, radost z darování i obdarování.
- Děti se zapojí do výzdoby třídy, do příprav na Vánoce.
- Děti vytvoří pro svého kamaráda dárek.

- Děti se nebojí čertů, ví, že nejsou opravdoví.

Pohádky pod bílou peřinou

Všude je bílo, sníh nás přímo vybízí k zimním hrátkám a radovánkám. Ale pozor, abychom nenastydli! Všude vládne paní Zima a my bychom nejraději zalezli do teplíčka pod peřinu a poslouchali pohádky...

Záměry, cíle:

- Učit děti všimnout si změn v zimní přírodě, života zvířat v tomto období, péče o ně.
- Seznámit děti se zásadami zdravého životního stylu, ochranou zdraví, osvojovat si poznatky o těle a jeho částech.
- Posilovat u dětí zájem o sport a pohybové činnosti- zimní sporty, hry na sněhu a se sněhem.
- Nadále seznamovat děti s lidovými tradicemi- „masopust“.

Nabídka některých činností:

- Pozorování vlivu počasí na přírodu (mráz, led, sníh, jinovatka,...), experimenty s vodou, poznávání skupenství, podob vody pomocí metod DV.
- Zhotovení krmítka pro ptáčky, krmení labutí a kachen u řeky, ozdobení stromečku pro zvířátka, poznávání stop ve sněhu.
- Pohybové hry a rozehřívací cvičení, zimní radovánky, hrátky na sněhu a se sněhem (sáňkování, bobování, stavby ze sněhu,...).
- Maškarní karneval v MŠ, výroba masek, výzdoba, pečení koblížků,...
- Práce s maskou, hra v roli.

Předpokládané výstupy:

- Děti znají znaky zimy, umí pomoci zvířatům v zimě, pečují o ně.
- Děti se orientují na svém těle, znají části těla, ví, že je třeba o něj pečovat a chránit své zdraví.
- Děti jsou aktivní při pohybových činnostech, mají o ně zájem.

- Děti se aktivně zapojí do přípravy maškarního plesu u nás v MŠ, vyrobí si jednoduchou masku.

Pohádky na probuzení

Po pohádce se nám příjemně usíná... Zdají se nám krásné sny, třeba jak pojedeme vláčkem na výlet nebo jak se prolétneme aeroplánem ... Po dlouhé zimě se také probouzí příroda a zvířátka.

Záměry, cíle:

- Podporovat u dětí kladný vztah ke knihám a kulturním hodnotám, ke čtení, učit je významu knih pro člověka, vyhledávat informace v různých druzích knih.
- Poznávat různé druhy dopravních prostředků, znát jejich účel, rozlišovat dopravní značky pro chodce i cyklisty, pohotově a správně reagovat na světelné signály.
- Poznávat a pojmenovávat zvířata, jejich mláďata, rozlišovat zvířata volně žijící od domácích.
- Seznamovat děti s dalšími lidovými zvyky, pranostikami- Velikonoce, vztyčování májky, pálení čarodějnic.
- Seznamovat děti s ochranou přírody, tříděním odpadů do barevných kontejnerů.

Nabídka některých činností:

- Práce s různými druhy knih- encyklopedie, atlasy, pohádkové knížky,...
- Návštěva knihovny, výroba své vlastní knížky, děti přinesou a ukážou ostatním svou oblíbenou knihu z domova, četba z knih dětí.
- Návštěva dopravního hřiště, pozorování dopravního ruchu v okolí MŠ, návštěva nádraží.
- Návštěva jízdárny, prohlídka koní, pštrosů.
- Zdobení vajíček různými technikami, výroba velikonočního přáníčka.
- „Čarodějnické“ odpoledne s rodiči na zahradě MŠ- zdobení májky, oheň a pečení vuřtů, děti přijdou v kostýmech (holky- čarodějnice, kluci- rarášci).
- Vycházky do přírody, seznamování se správným chováním v ní, výroba barevných kontejnerů do tříd a třídění odpadu ve třídách.

- Úklid v okolí MŠ („Den Země“)- celoškolní projekt ve spolupráci s městem Strakonice (zajištění ochranných rukavic, pytlů, propagace).

Předpokládané výstupy:

- Děti ví, jak zacházet s knihou, umí s ní pracovat, ví, kde mohou v případě potřeby vyhledávat informace.
- Děti rozliší některé značky jak pro chodce, tak pro cyklisty, ví, jak a kdy mají přecházet vozovku, správně reagují na světelné signály- semaforey.
- Děti se seznámí se vznikem a zrozením života.
- Děti se podílejí na přípravě odpoledne s rodiči, vyzdobí si májku.
- Děti znají důvod a důležitost třídění odpadů, ví, do jakého kontejneru patří daný odpad.

Mámo, táto, přečteme si pohádku

Nejkrásnější pohádka je z úst maminky či tatínka, když si spolu vlezeme do pelíšku a ponoříme se do světa tajemství, kde je možné všechno... To mám rád, když mě maminka obejmě a já mohu v klidu usnout, ničeho se nemusím bát, protože táta mě vždycky ochrání...

Záměry, cíle:

- Podněcovat děti k vytváření kladných vztahů v rodině, uvědomování si vzájemných vztahů a důležitosti rodiny pro člověka, podporovat pocity jistoty a bezpečí.
- Orientovat se v sociálních vztazích (blízcí a neznámí lidé), rozlišit bezpečnou a nebezpečnou situaci, vědět, kde mohu v nebezpečné situaci nalézt pomoc.
- Rozvíjet u dětí kladný vztah k místu, kde žijí, orientovat se v něm i jeho okolí.
- Vytvářet u dětí povědomí o různých druzích lidské činnosti, podporovat u dětí zdravé sebevědomí a vlastní identitu.

Nabídka některých činností:

- Příprava setkání s maminkami (Den matek), výroba dárečku pro ni.
- Námětové hry.

- Dramatizace, improvizace.
- Hra v situaci, hra v roli.
- Přednáška městské policie v MŠ, návštěva Městské policejní stanice ve Strakonících.
- Pozorování dění ve městě, poznávání kulturních památek našeho města, vycházky po okolí.
- Pochod s rodiči a dětmi radošovickým Podskalím zakončený posezením u ohně.

Předpokládané výstupy:

- Děti se orientují ve vztazích v rodině, pojmenují členy své rodiny.
- Děti ví, jak reagovat v případě nebezpečí, ke komu a kam se mohou obrátit.
- Děti znají své jméno, místo svého bydliště, orientují se v okolí MŠ.
- Děti si uvědomují svou vlastní identitu, jedinečnost, zaujímají vlastní názory a vyjadřují je.

Pohádky nás zahřejí u srdce

Pohádky nás zahřejí u srdíčka stejně jako sluníčko, které nás svými paprsky vytahává ven, abychom s ním šli dovádět. Hurá!- za chvíli už budou prázdniny a my procestujeme celý svět. A kdo ví, jestli si tam nenajdu nějaké nové kamarády...

Záměry, cíle:

- Vytvářet u dětí povědomí o širším přírodním a kulturním prostředí.
- Seznamovat děti s existencí ostatních kultur a národností, všímat si rozmanitostí.
- Aktivně poznávat jiné kultury, jiné Země.
- Rozvíjet komunikační dovednosti a kultivovaný projev, sebevědomé vystupování před druhými lidmi.
- Osvojit si poznatky a dovednosti k podpoře zdraví, bezpečí, ochrany před úrazy.

Nabídka některých činností:

- Práce s atlasy, encyklopediemi, mapami, glóblem, interaktivní tabulí, fotkami, televizními dokumenty...

- Mapy, plány, hry sloužící k poznávání různých kultur- dramatizace, námětové hry, poslech typické hudby, poznávání národního jídla, jazyka,..
- Poznávání okolí našeho města, školní výlet.
- Hry s rytmickými a hudebními prvky, přednes, recitace, zpěv, hra na hudební nástroje, besídka pro rodiče.
- Hry na rozvoj smyslového vnímání, příležitosti a činnosti směřující k ochraně zdraví, prevenci nemocí a úrazů, nezdravých návyků a závislostí.

Předpokládané výstupy:

- Děti ví, že svět je různorodý, rozmanitý, pestrý- a to jak svět přírody, tak svět lidí.
- Děti se seznámí s různými druhy kultur, přistupují k nim přirozeně, bez předsudků.
- Děti společně připraví besídku pro rodiče, nebojí se vystoupit a projevit se před ostatními lidmi.
- Děti rozlišují, co zdraví prospívá a co mu škodí, chovají se tak, aby neohrožovaly zdraví a bezpečí svoje ani druhých.

5. Projekt „Sešli jsme se tady v pekle, ať je nám tu spolu pěkně.“

Téma:

„Sešli jsme se tady v pekle, ať je nám tu spolu pěkně.“

Záměry:

Rozvíjení prosociálního chování a citění dětí, podporování sounáležitosti ve třídě, učít děti umět pomoci druhému, naučit děti o pomoc požádat, i ji přijmout.

Charakteristika projektu:

Projekt je zaměřený na posilování prosociálnosti u dětí, k čemuž nám často mohou skvěle napomáhat metody a techniky osobnostní a dramatické výchovy. Důležité je také odbourávání často až panického strachu z čertů a nadpřirozených bytostí. Při pronikávání do „světa čertíků“, hraní si na ně, si děti užijí spoustu legrace a poznají, že s „čerty mohou být i žerty“ a nemohou nám nijak ublížit.

Věk:

5- 6 let

Počet dětí:

Skupina dětí ve třídě mateřské školy.

Časový rozsah:

5 dní

Příprava:

Ve třídě si společně s dětmi vytvoříme peklo- budeme potřebovat různé černé a červené látky, kreповé papíry, svíčky, svícny, lampiony, vonné tyčinky, blikající světýlka, kotel z kartonu,...

5.1 Realizace projektu

1. den

Hlavní záměr:

- Vést děti k zamyšlení se nad symbolikou anděla, Mikuláše a čerta.

Výstup:

- Děti pojmenují, se kterou postavou (anděla X Mikuláš X čert) se ztotožňují.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- **Komunikativní**- dokáže se vyjadřovat a sdělovat své prožitky, pocity a nálady různými prostředky (v tomto případě řečovými).
- **Sociální a personální**- samostatně rozhoduje o svých činnostech, umí si vytvořit svůj názor a vyjádřit jej.

Pomůcky:

- předmět pro komunitní kruh
 - dopis s textem „Nemalujte čerta na zed“
-

Realizace:

Nabídka pro ranní spontánní činnosti:

- stavění a aranžování „peklíčka“
- vystřihávání rohů, každý si je vyzdobí tak, aby si je poznal (-> s dokončením rohů pomůže paní učitelka- sešítí sešívačkou a zavázání je dětem na hlavě)

Pohybová chvílka:

- PH „Čertovský řetěz“ (jedno dítě- čert- honí, koho se dotkne, ten se ho chytne za ruku a chytají společně další děti, každý chycený se přidá k „čertovskému řetězu“)

Komunitní kruh:

- „Čím bych chtěl být- andělem, čertem nebo Mikulášem, a proč?“

Řízená činnost:

- ranní rituál- pozdravení- děti vymýšlejí jakou čertovskou „poštu“ si pošleme
- dopis ze světa lidí- „Nemalujte čerta na zeď“ (báseň od Jiřího Žáčka)

Nemalujte čerta na zeď,
co když třeba ožije..
Pamatujte, kamarádi,
čert je strašná bestie.

S čerty nejsou žádné žerty,
však to znáte z pohádek,
kde se lidé začnou čertit,
hned se dají do hádek.

Vrčí, bručí, vyhrožují,
pak se dají do pranic,
kde se lidé začnou čertit,
nepomůže zhola nic.

Není lepší mít se rádi?
Hledět na svět zvesela?
Nemalujte čerta na zeď,
namalujte anděla.

→ čertovský sněm, co na to říkáte, co o nás píší? co s tím uděláme, aby si o nás, čertech, nemysleli lidé takové špatné věci? (diskuse)

- nácvik nové písničky My jsme čerti rohatí (melodie My jsme žáci 3. B...)

My jsme čerti rohatí,
těla máme chlupatý,
pořád se válíme,
občas blešku chytíme.

V pekle máme čmoud a smrad,
to by z toho jeden pad',
na noze kopyto,
nechoď k němu bolí to.

- Opakování písně „Čerti v pekle“, vymyšlení nových slok- podpora tvořivosti a rozvoj citu pro rým, pohybové a dramatické vyjádření slok písně.

Čerti v pekle, ti se radujou

- od rána si jenom tancujou
- topí v kotli, pak se ohřejou
- kopytka si leští slaninou
- nečešou se ani nemejou
- v komíně si tváře malujou
- čertoviny pořád trénujou
- mastí karty, vždycky švindlujou

- „Domácí úkol od Luciferky“(učitelky)- přijít zítra v čertovském oblečení (něco tmavého na sobě)

Evaluace dne:

Odpovědi na otázku, kým by chtěly děti být (Andělem X Mikulášem X Čertem), byly velmi rozmanité-

„Čertem, protože nosí zlobivé děti do pekla, dává zlobivým dětem uhlí, má chlupy,...

„Andělem, protože létá, rozdává dárky, má na čele hvězdu, je pěkný, když je ve vzduchu, zdá se mu vše malé, ...

„Mikulášem, protože mu děti zpívají písničky, rozdává dárky, má zlatou berlu,...

Zajímavé také bylo, že některé děti, které jsou „hodné“ by chtěly být čertíky a naopak.

Také jsme s dětmi řešili situaci, kdy Michal a Tereza zlobili, já jsem jim poté sebrala rohy, řekla jsem jim, že mají poslední šanci své chování zlepšit, jinak je sesadím z pozice čertíků. Když uplynul nějaký čas, Míša i Terča byli hodní a snažili se, tak jsem se zeptala dětí, jak to s nimi provedeme, zda jim ještě dáme šanci. Překvapilo mě, že velká část dětí jejich snahu vůbec neocenila a rohy jim vrátit nechtěla, navíc ještě děti vymyslely, že by je „zavřely do klece“... Řekla jsem dětem, že myslím, že jim křivdí, ptala se jich, kdo je viděl zlobit.

Nakonec jsem jim rohy vrátila, protože Michal a Tereška mají s udržení se v klidu potíže, a proto je třeba ocenit každý pokrok a úspěch, aby se pozitivní chování posilovalo, a oni ode mě měli zpětnou vazbu, že toto chování je žádoucí. Možná jsem měla vytvořit větší prostor pro samostatnost dětí, neřešit to za ně.

Při posílání „čertovské pošty“ jsem nechala děti, aby si samy vymyslely, co si pošleme, místo, abych jim to já navrhla- podněcuji tím jejich tvořivost a také dostávají příležitost, kdy jejich názor, nápad bude přijat a oceněn. Bylo fajn, že děti samy např. vymyslely, že si pošleme čertovskou pusinku. Po přečtení dopisu ze světa lidí jsem dětem nechala prostor pro jejich názory, co si o dopise myslí. Samy řekly, že je třeba s tím něco udělat, aby se nás-čertů- lidé nebáli. Řešili jsme, co by s tím šlo dělat- např. „nenosit řetězy, brambory a uhlí, namalovat jim obrázek, být na ně hodní, nenosit děti do pekla, ale pomáhat jim např. vymetat komín, ...

Z minulého roku jsme už znali píseň „Čerti v pekle“, tak jsme ji více rozpracovali. Nejdříve děti zkoušely vymýšlet nové sloky, při čemž byla veliká legrace. Kdo měl nějaký nápad, zazpíval, co vymyslel, ostatní po něm zopakovali- děti si zažily pocit přijetí a respektu od ostatních. Poté jsme sloky, které jsou v písni, zdramatizovali- nejdříve jsme zazpívali znění sloky a poté tu samou sloku ukázali pomocí pohybu- hromadná improvizace (např. zazpíváme „Čerti v pekle, ti se radujou, čertoviny pořád trénujou“, poté zazpíváme „Čerti v pekle, ti se radujou“ a druhou část sloky už jen na melodii, kterou učitelka hraje na klavír, děti ukazují, každý podle svého, jak „čertoviny pořád trénujou“...). Tato činnost se velmi vydařila, děti se píseň snadno naučily, nebylo to jen fádní nacvičování písničky. Takto jsme tu píseň podali i rodičům na besídce a měli jsme úspěch.

2. den

Hlavní záměr:

- Učit děti být citlivý a všímavý vůči okolí, umět nabídnout pomoc.

Výstup:

- Děti umí nabídnout v případě potřeby pomoc druhému.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- **Činnostní a občanské-** zajímá se o druhé i o to, co se kolem děje, je otevřený aktuálnímu dění.

Pomůcky:

- barevné papíry, nůžky, lepidlo
 - deka
 - hudba, mikrofon
-

Realizace:

Nabídka pro ranní spontánní činnosti:

- „Čertovské řetězy“ (práce s papírem, stříhání proužků barevných papírů, lepení do řetězu, tvoření společného, co nejdelšího řetězu- spolupráce dětí)

Pohybová chvílka:

PH „Čertí honička“ (děti mají ocasy ze švihadel kromě jednoho- ten honí ostatní a snaží se ocas někomu vzít- ten, komu ho vezme, nyní honí)

Řízená činnost:

- ranní rituál-pozdravení „Sešli jsme se tady v pekle, ať je nám tu spolu pěkně.“
- děti říkají asociace na téma „Peklo“
- „Zatoulaný čertík“
 - prosociální hra, kdy si děti všímají, který kamarád nám chybí (tanec při hudbě, když hudba vypne, děti se schoulí do klubíčka, zavřou oči a učitelka někoho přikryje, „ztratil se nám jeden kamarád čertík, který to je?“)
 - > improvizace „Kdybych se ztratil, co udělám?“, rozhovor o případných nebezpečích
 - > učitelka hraje ztracené dítě, co s tím děti udělají (zkoušejí si, jak by mu pomohly)-
hra v roli
- „Čertovská módní přehlídka“
 - „Čertí dámy a čertí pánové, vítáme vás na módní přehlídce nové čertovské kolekce na zimu...“ hraje hudba, každý má možnost se projít po „mole“ a ukázat se ostatním ve svém čertovském oblečení, popřípadě ukázat nějaký „čertovský kousek“, ostatní mu zatleskají, učitelka-Luciferka je uvaděč.

- „Jméno čerta“

- každý čertík řekne, jaké jméno si dává- rozpočítáváme se rozpočítadlem „Ententýky, dva špalíky, čert vyletěl z elektriky, bez klobouku bos, natloukl si nos!“

Evaluace dne:

Módní přehlídka čertíků se vydařila, děti si zaskotačily, nejdříve se některé trochu styděly vystoupit samy před ostatními, ale poté se uvolnily. Vždy jsme každému zatleskali, aby si opět prožil pocit úspěchu.

Hra na zatoulaného čertíka- děti při hádání, koho jsem zakryla, odpovídaly bez rozmyšlení, aniž by se rozhlédly, zda tam ten dotyčný je- bylo to nejspíše způsobeno tím, že neměly přehled, řešením pro příště by mohlo být to, že uděláme kolem zakrytého čertíka kruh a děti na sebe lépe uvidí.

Vojta nejdříve stál v pozadí, když jsem ho pobídla, ať jde s námi hrát, řekl, že nechce, proto jsem mu nabídla řešení- zda mi nechce dělat luciferského pomocníka, že potřebuji pomoci s vypínáním hudby, že vše nestíhám. On to rád přijal, cítil se potřebný a důležitý, bavilo ho to, i když hru nehrál.

3. den

Hlavní záměr:

- Učit děti umět smysluplně vyjadřovat své myšlenky, pocity a úsudky.

Výstup:

- Dítě dokáže popsat svého kamaráda, jeho vlastnosti, rysy, popřípadě vzhled.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- **Komunikativní**- průběžně rozšiřuje svou slovní zásobu a aktivně ji používá k dokonalejší komunikaci s okolím

Pomůcky:

- karty, nalámané špejle
- hudba, koště
- strachový pytel

Realizace:

Nabídka pro ranní spontánní činnosti:

- „Čertovský mariáš“ (hry s kartami)
- „Přítápíme pod kotlem“ (stavění „hranice na oheň“ z kusů špejlí - trpělivost, rozvoj manuální zručnosti)

Pohybová chvilka:

PH „Tanec s koštětem“

- dvojice, jeden čertík má místo kamaráda koště, když hraje hudba, tancujeme, když vypne, musíme si najít jiného kamaráda, na koho nikdo nevyzbyde, tančí jedno kolo s koštětem

Řízená činnost:

- zopakování si pozdravu „Sešli jsme se...“, posílání čertovského pozdravení (děti samy vymýšlejí)
- „Cesta do pekla“
 - prolézání tunelem do pekla („strachovým pytlek“), „bojí se někdo?“, „co by ti pomohlo?“, „co s tím, děti uděláme?“
 - reflexe- „Jak ti bylo, jaké jsi měl v tunelu pocity?“
- gymnastika mluvidel (vypláznutí jazyku, co nejvíce, zkusit si dát jazyk na špičku nosu, olíznout okolo pusy, jazykem kmitat ze strany na stranu, polechtat a podrábat patro,...)
- „Na ztraceného čertíka“
 - „Zahrajeme si na to, že budeme hledat jakoby ztraceného čertíka. Lucifer bude hádat, kdo se nám ztratil, aby nám mohl pomoci ho najít...“ Jedno dítě, které bude hledat svého ztraceného kamaráda čertíka, si vybere někoho ze skupiny, ale nesmí říci, koho má na mysli. A bude ho popisovat „Pane Lucifere, neviděl jste tu mého kamaráda, který umí..., hraje si s..., rád..., baví ho..., kamarádí se s...“ Až pokud Lucifer neuhodne, připojí i popis vzhledu, oblečení...
- „Čertovská řeč“- hra se zástupnou řečí- blablabloble bloblebli... (zástupná řeč je technika dramatické výchovy, kdy nejde o obsahovou stránku mluvy, ale o výrazovou- barva hlasu, tempo, rytmus, důraz,...)

- jak čertík říká, že se mu ztratil kamarád
- jak odprošuje Lucifera, když udělá nějakou neplechu
- jak mluví na své čertovské miminko,...

Evaluaace dne:

Před prolézáním tunelem jsem se děti zeptala, zda má někdo strach, Jaruška řekla, že ona ano. Hledali jsme společně s dětmi a s ní, co bychom s tím mohli udělat a děti navrhly, že by mohl jít někdo s ní, ona tedy poprosila svou kamarádku Nikolku, která s ní pytlem prolezla, Jaruška to vše zvládla a říkala, že poté už strach neměla. Využila jsem toho a při závěrečné reflexi ocenila všechny děti, jak mám dobrý pocit, když vidím, že si vzájemně pomáhají.

Veliký úspěch měl „tanec s koštětem“, děti bavil a říkaly, že se jim tato hra líbí, chtěly ji později opakovat. Byla ozvláštněná tím, že děti tancovaly s koštětem, proto se také stávalo, že schválně nehledaly žádného kamaráda. Hlavně u Terezky to byl problém, kdy to dělala stále, tak jsem ji pak postavila mimo hru, ať se podívá, jak se ta hra hraje a až uzná, že už to ví, tak ať se SAMA vrátí. Nechala jsem rozhodnutí na ní, nechtěla jsem jí říct: „Tak Terezko, ty podvádíš, ještě jednou a nebudeš s námi hrát“, to by nemělo žádný efekt. Po chvíli pozorování za mnou Terezka přišla, vzala mě za ruce a vytáhla mě do kola...Problém byl vyřešen.

Cílem hry na ztraceného čertíka je uvědomit si, jací jsou naši kamarádi, co mají rádi, hlouběji se nad nimi zamyslet. Hra byla zpočátku pro děti celkem těžká, měly tendenci spíše popisovat kamaráda podle vzhledu. Některé děti mě ale překvapily tím, co vše vymyslely (Terča, Pěťa). Bylo to ale pro děti dost zdlouhavé, vždy hrála jen dvojice (jeden popisoval a druhý hádal), proto se ostatní časem začali nudit a být neklidní. Pro příště by šlo hru postavit třeba tak, že ten, co hádá, půjde za dveře, ostatní se dohodneme na nějakém kamarádovi, kterého budeme tomu, co je za dveřmi popisovat- koho něco napadne, dá si ruku na hlavu a ten, co hádá si ho vyvolá. Tak bude zapojená stále celá skupina.

4. den

Hlavní záměr:

- Rozlišovat rozdíly mezi jednotlivými jevy.

Výstup:

- Dítě pozná a pojmenuje charakteristické znaky jednotlivých postav (anděla, čerta, Mikuláše)

Rozvoj klíčových kompetencí:

- **K učení**- soustředěně pozoruje, zkoumá, objevuje, všímá si souvislostí

Pomůcky:

- papír, tužka
 - metla (např. dřívko z Orffových nástrojů), bubínek, žíněnka
 - obálka s úkoly
 - archy papíru, fixy
 - čtvrtka, trojhranné pastely
-

Realizace:

Nabídka pro ranní spontánní činnosti:

- grafomotorický cvik „čertíci“ na uvolnění zápěstí (kroužení dokola- hlava, dokreslení různých obličejů čertíků)

Pohybová chvílka:

- PH „Vysvobozovací honička“

- jedno dítě honí, koho se metlou dotkne, ten by propadl peklu, ale kamarádi čertíci mají možnost ho zachránit. Kdo má nějaký nápad, jak by to šlo...? Děti si samy vymýšlejí, jak kamarády zachrání, po chvíli vždy učitelka zastaví honičku (bubínkem) a dá dětem prostor pro vymýšlení další možnosti záchránění...(kdo dostane babu, jde čekat na vysvobození na žíněnku)

Řízená činnost:

- „Čertovské úkoly“

- hraje hudba, děti předávají obálku s úkoly, musí se jí co nejrychleji zbavit. Když hudba vypne, tak ten, u koho je obálka, si vylosuje jeden úkol a splní ho, ostatní mu popřípadě mohou pomoci, kdyby chtěl nebo se mu to nevedlo.

→ např. zazpívej píseň o čertech, udělej holubičku, zatancuj jako baletka, udělej deset dřepů,...

- „Myšlenkové mapy“

- určování charakteristických znaků anděla, čerta, Mikuláše- na arch papíru učitelka zachycuje asociace vzniklé na dané postavy

- Kresba anděla, čerta nebo Mikuláše

- kresba postavy dle vlastního výběru dětí trojhrannými pastely, zachycení důležitých znaků vybrané postavy

Evaluace dne:

Při vysvobozovací honičce jsem se opět snažila podporovat aktivitu dětí tím, že si samy budou vymýšlet, čím se vysvobodí. Tento způsob práce mi vyhovuje z toho důvodu, že nejen hra děti více baví, když se podílí na jejím utváření, ale také se tím pádem děti cítí jako můj partner a nejsem pro ně v direktivní pozici. Potěšilo mě, že děti samy navrhovaly, že budou vysvobozovat např. pohlazením, odejmutím, pusinkou.

Na konci hry nastala zajímavá situace. Ondra byl tak rychlý, že pochytil všechny dřívě, než se stihli navzájem vysvobodit, až zbyl jen on sám. Já jsem se dětí zeptala, co by s tím šlo dělat, zda to jde nějak vyřešit. Přemýšleli docela dlouho, až jednoho z nich napadlo, že kdyby vlastně Ondra, který zbyl jediný ve hře, dal někomu pusu a ten zase dalšímu... Tak si všichni navzájem dali pusu a byli zachráněni..

5. den

Hlavní záměr:

- Podporovat prosociální postoje ke druhým lidem.
- Zkusit vyjádřit pocity, nálady, jevy a situace pomocí metod a technik dramatické výchovy

Výstup:

- Dítě umí nabídnout pomoci slabším lidem, popřípadě něco obětuje pro to, aby někomu pomohl.
- Dítě si zkusí různé techniky vyjádření svých představ.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- **sociální a personální**- dětským způsobem projevuje citlivost a ohleduplnost k druhým, pomoc slabším
- **k řešení problémů**- všímá si dění i problémů v okolí, přirozenou motivací k řešení dalších problémů a situací je pro něj pozitivní odezva a aktivní zájem

Pomůcky:

- dětské rytmické nástroje
 - text příběhu
 - bubínek
-

Realizace:

Nabídka pro ranní spontánní činnosti:

- relaxace u kotle, povídání si s kamarády čertíky, hra s nástroji,...

Řízená činnost:

- příběh s tematikou čertů zaměřený na rozvoj prosociálnosti, rozpracovaný technikami dramatické výchovy

„Byl jednou jeden chlapec, který se jmenoval Pěťa. Byl začátek prosince a on věděl, že za chvíli to zase přijde... Čerti! Zase ti oškliví, zlí, strašidelní čerti... Malý pětiletý Pěťa se čertů moc bál, měl z nich opravdu veliký strach...“

→ komunitní kruh „Z čeho máš ty strach a proč?“, poté se komunitní kruh otáčí zpět a ptám se „Co by ti pomohlo k překonání tvého strachu, co se s tím dá dělat?“

→ Už jsem říkala, že Pěťa měl veliký strach z čertů, „Jaké vy máte vzpomínky na čerta?“ – děti pantomimicky předvedou svou vzpomínku na čerty.

„Pěťa se čertů vážně moc bál. Vždyť minulý rok, a to byl ještě malý kluk, ho několik čertů honilo před domem. Kdyby ho tenkrát nevzal tatínek do náruče, možná by ho odnesli do pekla.. Pěťa sice neví, kde peklo je a jak vypadá, ale babička říká, že ho tam stejně jednou

čerti odnesou! A teď prý za pár dní zase budou chodit.. A zrovna dnes si na Pěťu stěžovala paní učitelka ve školce. Že prý se pere s kluky, holky tahá za vlasy a neuklízí si po sobě hračky. Také si Pěťa nechce čistit zuby, mýt si ruce a v jídle si vybírá. Maminka byla moc smutná a večer před spaním Pěťovi domlouvala: „Jestli se nepolepšíš, tak nevím, nevím, jak to s tebou na čerty dopadne... Pěťa se zarazil, vzpomněl si na minulý rok a vybavily se mu obrázky pekla z pohádek...“

→ skupinový živý obraz na téma „*Peklo*“ (živý obraz- nehybný obraz, kdy děti ztvárňují určitou situaci, jev)

„Dlouho se Pěťa převaloval, než konečně usnul. Zdálo se mu...“

→ sólová, párová nebo skupinová (dle uvážení dětí) improvizace na téma „*Co se Pěťovi mohlo zdát*“

„Zdálo se mu, že se nad postýlkou sklání černá rohatá hlava a povídá: „Tak tady jsi, holobrádku, nastal čas dát peklu splátku! Hodně zlobíš, to se nemá, v pekle tě čeká odměna! Chachachachacha.“ Pěťa se hrozně polekal: „Jdi pryč, já nechci do pekla!“ křičel. „Chceš, nechceš, Lucifer přikázal, že tě mám přinést,“ řekl čert a popadl Pěťu do náruče. „Ne, ne, pusť mě, já nechci!“ křičel, kopal nohama a mlátil kolem sebe rukama. Nebylo mu to ale nic platné... Čert ho strčil do pytle!“

→ komunitní kruh „Jak se Pěťa cítil, jak mu asi bylo?“

→ „fotografie“ na téma „*Jak se Pěťa mohl tvářit*“ (děti na úder bubínku předvedou, jak se mohl Pěťa tvářit, na další úder zkusí vytvořit další fotografii...- hra s mimikou)

„Zdálo se mu, že někam padá. Najednou ucítil štiplavý kouř a bylo mu příšerné vedro. Pomalu otevřel oči a moc se polekal. Uviděl houf špinavých čertů, jak...“

→ narativní pantomima (učitelka vypráví, jak to v pekle vypadá, děti hromadně pantomimicky předvádí)

- *pobíhají kolem kotlů a přitápí pod nimi*

- *tancují, zpívají, cvičí, uklízejí*

- *mastí karty*

- *zašívají si děravé kožichy*
- *vaří čertovský gulášek, leští si kopytka*
- *válejí se, spí,...*

„Pěťa začal naříkat, plakat, bylo mu hrozně... A nepřestal. Nic ho neutěšilo. Čerti už začínali mít toho naříkání plné zuby... Až jednoho z čertíků (Barnabáš se jmenoval) se ho zželelo a povídá ostatním čertíkům: (učitelka v roli se ptá dětí- čertíků) „Kamarádi moji chlupatí, mně je toho Péti docela líto, vždyť on těch hříchů ještě nemá tolik... Myslíte, že by mu šlo nějak pomoci?“

→ hra v roli- děti (čertíci) říkají, jak by mu pomohly, co by pro to mohly udělat (prostor pro prosociální jednání- případné přinesení i nějaké oběti...).

Evaluace dne:

Při komunitním kruhu na téma „Z čeho máš strach“ mě překvapilo, že děti odpovídaly rozmanitě, bylo vidět, že se nad tím vážně zamyslely a „neopičily“ se jeden po druhém- např. „z tmy, výšek, bouřky, čertů, zemětřesení, ze špatných snů, že by sourozenec spadl do vody, ...“. Někdo se také prý nebojí ničeho. Co mě ale velmi překvapilo bylo, že se otevřela i témata konce světa, nárazu meteoritu,... Děti mají veliký přehled o aktuálním dění a problémech. Nakonec se rozvinula diskuse, řešili jsme s dětmi, proč by mohlo dojít ke konci světa, zda to můžeme my- lidé nějak ovlivnit, co proto můžeme dělat a jak naší planetě „pomáhat“ (chránit přírodu, třídit odpady, neplýtvat papírem, zbytečně nepoužívat plastové lahve, atd.).

Při sezení v kruhu přiskřípl Ondra Elišce prst pod kolečko na sezení. I když na to není vždy tolik času, snažím se v takovýchto situacích podněcovat děti k samostatnému řešení problémů a neřešit je za ně. Nejdříve Ondra nevěděl, co má po to udělat, ale počkali jsme, až ho napadlo řešení- zeptal se Elišky, zda mu to odpustí, že to neudělal schválně, a řekl, že už nebude na sedátku hopsat, aby jí znovu neublížil..

Pantomima „vzpomínka na čerta“ dělala některým dětem problém- nevěděly, jak pohybově vyjádřit, co chtěly ostatním říct (Eliška, Vanesska), ale většina s tím neměla problém, hlavně děti, které navštěvují dramatický kroužek u nás v MŠ jsou už v této oblasti ještě více zkušenější. Nikoho jsem do činnosti nenutila, šel si to zkusit jen ten, kdo chtěl.

Při improvizaci na téma „Pěťův sen“ se děti opakovaly jeden po druhém, nebyly moc tvořivé. Kdo se nechtěl vyjadřovat pohybem, mohl jen říci, co se Pěťovi mohlo zdát.

Když jsme si povídali o Pětových možných pocitech při tom, když ho čert chtěl odnést do pekla, děti odpovídaly bez problémů. O pocitech si s dětmi povídáme často, považují to za velmi důležité, aby se děti orientovaly ve svých pocitech, ale i aby se dokázaly vcítit do pocitů druhých lidí.

Když jsem se dětí v roli Barnabáše ptala, zda bychom Pětovi nějak pomohli, většina dětí byla pro. Překvapilo mě, že děti, které patří samy mezi ty zlobivější, řekly, že ne, byly zákeřní.

Ostatní děti tedy vymýšlely, jak by mu pomohly, nakonec se shodly na tom, že poprosí Lucifera, zda by ho nepustil. Já jsem tedy řekla, že pro něho dojdu, rychle jsem zaimprovizovala, přehodila přes sebe šátek a přišla jako Luciferka. Udělali jsme čertovský sněm a řešili, jak to s Pětou bude. Já- Luciferka jsem uznala, že zatím Pět'a moc hříchů nemá, že je pravda, že Pět'a nekrade nebo nikoho nezabil a že bychom ho mohli pustit. Ale, že ho z pekla nemohu pustit jen tak, ptala jsem se tedy dětí, co by pro to byly ochotné udělat. Děti byly vynalézavé a tvořivé, projevovaly se empaticky a prosociálně. Nakonec jsem Pěťu pustila a ocenila jejich snahu a ochotu mu pomoci.

Na konci jsme sundali rohy (aby děti nebyly v roli čertíků, ale samy za sebe) a udělali si závěrečnou reflexi- ptala jsem se dětí, proč ho vlastně chtěly/nechtěly pustit a dětí, které ho pustit nechtěly, jsem se ptala, jak by jim asi bylo, kdyby ho odnesli čerti do pekla a nikdo mu nechtěl pomoci. Hovořili jsme s dětmi o tom, jaké to je, když nám někdo pomůže nebo když můžeme někomu pomoci, jak je fajn mít kamarády, na které se můžeme spolehnout,...

5.2 Evaluace projektu

Myslím, že realizace projektu se velmi vydařila. Na to, jak je to živá třída, jsem byla mile překvapená, jak se děti dokázaly zklidnit, ráno si vždy „zalezly“ někam do koutku, kde hrály karty nebo odpočívaly při svitu svíček, poslechu hudby nebo si povídaly či hrály na nástroje. Překvapilo mě to proto, že většinou bývají při spontánních činnostech hluční a rozdovádění. Nejspíše to bylo způsobeno netradiční úpravou prostředí třídy a také tím, že je „čertovský týden“ bavil, bylo to pro ně něco nového, zajímavého.

Také od rodičů jsem měla pozitivní zpětnou vazbu- nápad se jim moc líbil a bez problémů spolupracovali (děti chodily v „čertovském oblečení“ atd.), někteří mi dokonce říkali, že děti přestaly mít strach z čertů, když si na ně takto hrajeme a poznáváme, že není třeba mít obavy.

Pozoruji, že v oblasti prosociálních dovedností jsou tyto děti zkušenější. Mám je totiž už druhým rokem a jsou zvyklé, že se každé ráno přivítáme, pozdravíme, posíláme si pusinky, často se objímáme (jak já s dětmi, tak i oni mezi sebou), často zařazujeme komunitní kruhy, snažíme se druhému nabídnout pomoc, když vidíme, že by ji někdo mohl potřebovat. Samozřejmě, ne vždy se daří, aby se děti chovaly prosociálně, empaticky. Vznikají konfliktní situace, kdy se ale snažím, aby iniciativu k řešení situace přebíraly děti. Občas s tím mám problém a mám tendenci to řešit za děti. Ale je třeba, aby se své problémy naučily řešit samy, protože v budoucím životě mít po ruce paní učitelku, která to za ně vyřeší, nebudou (nehledě na to, že tím, jak to často vyřeší paní učitelka, napáchá více škody, než užítku...). Proto neustále ty otázky „Co s tím uděláš?, Co s tím uděláme?,...“

Velký důraz kladu na poznávání pocitů- jak svých, tak druhých lidí. Když se děti budou orientovat ve svých pocitech a budou si uvědomovat, jaké jim je v různých situacích, jen tak se dokáží vcítit do druhého člověka a předpokládat, jak se druhý cítí v určité situaci (např. když dítě bude vědět, že to, když se k němu někdo chová opovržlivě, v něm vyvolává negativní pocity, je větší pravděpodobnost, že se tak pak ke druhým chovat nebude. – bude se řídit podle známého „nedělej druhým nic, co nechceš, aby dělali tobě...“). K poznávání pocitů nám mohou napomáhat otázky „Jak se cítíš?“, „Jak mu asi teď je?“, „Co by ti pomohlo, aby ses cítil lépe?“,...

V projektu jsem často využívala metody a techniky dramatické výchovy, protože považuji tento způsob práce velice efektivní a pro děti přínosný. Dramatická výchova- tedy činnostní učení- přináší dětem příležitosti, vyzkoušet si „nanečisto“, jak reagovat v určitých situacích, jak řešit problémy. Také jim utváří zkušenosti s chováním svým i druhých, což je perfektním předpokladem pro utváření prosociálního chování. Jelikož děti mám už druhým rokem, jsou na takovýto způsob práce zvyklí a nemají s ním větší problém. Dobře znají např. pojmy jako je pantomima, štronzo, živý obraz,...

Projekt ukazuje, že v každém tématu při tvorbě třídních vzdělávacích programů, lze vytvořit momenty, kdy rozvíjíme prosociální dovednosti dětí např. pomocí právě dramatické výchovy.

6. Projekt „Sešli jsme se tady v ráji, máme se tu všichni rádi.“

Téma:

„Sešli jsme se tady v ráji, máme se tu všichni rádi.“

Záměry:

Rozvíjet u dětí prosociální dovednosti, které vedou k prosociálnímu chování a cítění dětí, podporovat pozitivní vztahy ve třídě

Charakteristika projektu:

Projekt je časově situovaný do období před Vánoce, je zaměřen na prosociální rozvoj dětí pomocí metod a technik osobnostní a dramatické výchovy. Ponoříme se do světa magičnosti a nadpřirozenosti, kde je možné vše... Jako andělé máme možnost leccos změnit anebo někomu pomoci... Každý má svého strážného anděla, který ho ochraňuje... I vánoční příběh o Ježíškovi nám dává mnoho prostoru pro prosociálnost...

Věk:

5- 6 let

Počet dětí:

Skupina dětí ve třídě mateřské školy.

Časový rozsah:

5 dní

Příprava:

Společně s dětmi si ve třídě vytvoříme „nebe“- pomocí bílých látek, záclon, svíček, aromalamp,...

Děti budou chodit oblékané v bílém či světlém oblečení.

6.1 Realizace projektu

1. den

Záměr:

- Rozvíjet u dětí sluchové vnímání.
- Učit děti být citlivý k potřebám druhých.

Výstup:

- Děti dokáží určit, odkud přichází daný zvuk.
- Děti bezpečně dovedou kamaráda na určené místo.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- **K učení**- učí se vědomě, vyvine úsilí, soustředí se na činnost a záměrně si zapamatuje.
- **Sociální a personální**- dětským způsobem projevuje citlivost a ohleduplnost k druhým, pomoc slabším.

Pomůcky:

- různé látky, záclony, krepové papíry pro přípravu „nebe“ ve třídě
 - čtvrtky A3, nůžky, lepidlo, žluté barevné papíry, kreslicí potřeby
 - předmět pro asociační kruh
 - zvoneček
 - předem připravená „andělská listina“ (na čtvrtce A3 jména dětí)
-

Realizace:

Nabídka pro ranní spontánní činnosti:

- stavění a aranžování „nebe“ v prostředí třídy
- vytváření andělské čelenky- vystřihávání hvězdičky, lepení na bílý pruh ze čtvrtky, výzdoba dle vlastní fantazie (paní učitelka pomůže scvaknout čelenku podle velikosti hlavy dítěte)

Pohybová chvílka:

- „Štronzo“- létáme jako andělé, když učitelka řekne „štronzo, děti udělají „živý obraz“ anděla (zastavení pohybu)

Řízená činnost:

- ranní rituál- pozdravení:

„Jedna, dvanda, třinda, špánek,
říkám, říkám zaříkánek,
klikyháky, třesky, plesky,
ať je nám tu spolu hezky.“

- seznámení dětí s novým „andělským“ pozdravem, který budeme tento týden říkat místo obvyklého pozdravení:

„Sešli jsme se tady v ráji,
máme se tu všichni rádi,
jsme tu jako andělé,
bude nám tu vesele.“

- volné asociace- „Co tě napadne, když se řekne *nebe*?
„Co tě napadne, když se řekne *anděl*?

- jednoslovné vyjádření představy (kruh, posíláme předmět, kdo ho drží, mluví, ostatní mu naslouchají)

- hra „Na ztracený zvoneček“

- motivace- „andílek ztratil zvoneček a prosí nás, zda bychom mu ho nepomohli najít, pomůžeme mu?“

- kruh, jedno dítě jde za dveře, jedno z dětí v kruhu dostane zvoneček, drží ho za zády, ostatní si dají ruce za záda

- někdo z dětí dojde pro toho, kdo je za dveřmi, citlivě a bezpečně ho přivede doprostřed kruhu, protože ten, kdo byl za dveřmi, má při cestě do kruhu zavřené oči (aby neviděl, kdo má zvoneček)- předtím si s dětmi řekneme, co je důležité, když vedeme někoho, kdo je „slepý“

- když je dotyčný v kruhu, řekne „Zvonečku, zazvoň!“, poslouchá, odkud zvuk přichází a určuje, kdo zvoneček drží

- když uhádne, oceníme ho potleskem a zeptáme se, jak se cítil, když měl zavázané oči, jaké měl pocity, když ho druhý vedl

- „Andělská listina“

- na velikou čtvrtku napíše paní učitelka jména všech dětí, nalepíme na viditelné místo ve třídě, na konci každého dne (po příchodu z pobytu venku) mají děti možnost, pokud chtějí, udělit někomu „smajlíků“ a říci proč (např. za to, že mi dotyčný něčím udělal radost, s něčím mi pomohl, atd.)

Evaluace dne:

Při posílání „andělské pošty“ byly děti rozdováděné, jeden z nich začal říkat „to je blbost, to dělat nebudu...“, některé se toho chytly, začaly to také opakovat. Zaskočilo mě to, protože rituál na podporování sounáležitosti ke skupině zařazujeme často a nikdy se to nestalo, nikdy jim nevadilo si pusu posílat. Tak jsem jim řekla, že pokud nechtějí, že nemusí, ať počkají u stolečku, než se pozdravíme. Hned, co jsme začali, se Tereзка sama vrátila a posadila do kruhu. Jen jsem podotkla, že jsme rádi, že se s námi jde pozdravit. Pak jsme pokračovali, kluci od stolečků po nás pořád zvědavě pokukovali, co děláme. Jen tak mimochodem jsem řekla, že jestli se chce někdo vrátit, klidně může. Děti se postupně začaly samy od sebe vracet do kruhu a bez dalších námitek se zapojily do činnosti. Pozdravy s andělskou tematikou byly nápadité. Tereзка ale při posílání pozdravu „dobrý den, andílku, v nebi“ schválně větu změnila, předváděla se, dokonce několikrát, tak jsem poté řekla, že je v tom místě nějaká porucha pošty a Terezku jsme vynechali.

Při hře „Na ztracený zvoneček“ vydržely děti dlouho klidné a pozorné. Na začátku jsme si řekli, co je důležité, když povedeme druhého se zavázanýma očima- děti správně odpovídaly „aby nespadl, aby nezakopl, aby se cítil dobře, aby se nebál,...“. Děti, které vedly kamarády se zavázanýma očima, byly opatrné, pozorné. Nikdo s dětí (se zavázanýma očima) neřikal, že by mu bylo nepříjemně nebo, že by se bál.

Asociace dětí na téma „Nebe“ byly rozmanité: např. slunce, mrak, prší, andílek, hvězda, letadlo, pták, duha, měsíc, tisíc andělů,... Na téma „Anděl“ se děti hodně opakovaly, bylo to pro ně těžší: např. hvězda, křídla, létá, bílá,...

2. den

Záměr:

- Učit děti pozitivně o sobě přemýšlet a uvědomovat si své vlastní přednosti.

Výstup:

- Děti pantomimicky předvedou ostatním, co umí, co je jejich předností.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- **Komunikativní**- dokáže se vyjadřovat různými prostředky (v tomto případě dramatickými)
- **Sociální a personální**- samostatně rozhoduje o svých činnostech, umí si vytvořit svůj názor a vyjádřit jej

Pomůcky:

- karton s otvorem ve tvaru klíčové dírky
 - bubínek
 - bílá obruč
-

Realizace:

Nabídka pro ranní spontánní činnosti:

- NH „Na nebe“- děti- andělíčky si hrají v nebičku

Řízená činnost:

- děti vymýšlejí, jak se andělci mohou zdravít v nebi- posílání pozdravu po kruhu
- hra „Já jsem.. a umím“
 - cílem hry je uvědomit si, co umím, pokusit se to dramaticky ztvárnit a dozvědět se, co umí moji kamarádi
 - kruh, dítě řekne „Já jsem andílek Petra a umím---“ (to co umí nebude ale říkat, ale ztvární to pantomimicky) → poté to všichni zopakují „Ty jsi andílek Petra a umíš---“

- „Klíčová dírka“

- ukáží dětem karton s otvorem ve tvaru klíčové dírky, zeptám se, co by to mohlo být, poté od jakých dveří ta klíčová dírka je → od „nebeské brány“ → děti postupně přistupují, dívají se skrze ní do nebe a říkají, co tam vidí (rozvoj představivosti a fantazie)

- Pohybová chvilka- pohybové ztvárnění „co jsme viděli v nebi“ (učitelka bubínkem označuje změnu)

- „Nebeská brána“

- hra v roli- anděl sedí u nebeské brány (bílá obruč) a pouští či nepouští lidi do nebe a proč
- děti si také zkouší různé role lidí, kteří chtějí do nebe → závěrečná reflexe

Evaluace dne:

Hra „Já jsem...a umím...“ byla pro děti celkem těžká, měly tendenci místo neverbálního ztvárnění toho, co umí, to říkat. Ale po zopakování už věděly, jak to mají dělat.

Při pohledu do klíčové dírky „nebeské brány“ mě děti mile překvapily tím, jak popustily uzdu své fantazie a co vše vymyslely (např. „jak tam andílkové létají, jak hrají na kytaru, hrají na flétnu, cvičí, skákají po mráčkách,...). Poté následovala pohybová chvilka, kdy děti zobrazovaly, co vše v nebi viděly. Děti se pořádně vyřádily, ale možná jsem mohla činnost postavit spíše tak, že by to zobrazovaly děti hned (dítě by řeklo, co v klíčové dírce vidí, a ostatní by to hned předvedli), neoddělovat to.

„Nebeská brána“ byla zajímavou činností, kde si děti mohly vyzkoušet různé role- mohly být člověkem, který za svůj život neměl žádné velké hříchy či naopak ano. Anděl se jich vždy ptal, jaké měly v životě hříchy, a posuzoval, zda byly závažné či ne, zda si ten dotyčný zaslouží jít do nebe či patří do pekla. Děti si v roli anděla také vyzkoušely, jaké to je, mít takovou zodpovědnost, kdy mají rozhodnout tak důležitou věc. Při závěrečné reflexi jsme s dětmi hovořili o tom, co jsou podle nich závažné hříchy a co ne, jací lidé se asi do nebe dostanou a jací ne (děti např. říkaly, že lidé, kteří zabíjí, střílí, ubližují ostatním, kradou, si nezaslouží dostat se do nebe).

3. den

Záměr:

- Seznámit děti s příběhem o narození Ježíška.

Výstup:

- Děti tvořivě pracují s příběhem a projeví své prosociální postoje.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- **K řešení problémů**- problémy řeší na základě bezprostřední zkušenosti, spontánně vymýšlí nová řešení problémů a situací, hledá různé možnosti a varianty, využívá při tom fantazii a představivost
- **Sociální a personální**- napodobuje modely prosociálního chování a mezilidských vztahů, které nachází ve svém okolí

Pomůcky:

- text s vánočním příběhem
 - panenka, kolébka
 - kytara, text a akordy písně, rumbakoule
 - předmět pro komunitní kruh
 - šátky na zavázání očí
 - na výrobu Betlému- karton, seno, lepidlo, nůžky, ruličky od toaletního papíru, krepové papíry, zbytky látek, barvy
-

Realizace:

Vánoční příběh o Ježíškovi

Když se přiblížila doba, kdy Maria měla porodit, musela s Josefem podniknout dlouhou cestu. Císař v té době totiž nařídil sčítání lidu, a k tomu bylo třeba, aby se každý dal zapsat tam, kde bylo jeho rodiště. Josef se tedy vydal s Marií, svou ženou, na cestu do města Betléma.

Do Betléma v ten čas přišlo velké množství lidí, kteří odtud pocházeli. Každý sháněl ubytování, jak jen mohl, takže brzo nezůstalo volné ani jedno místočko. Josef s Marií prochodili celé město, vyptávali se, ale nenašli jediné místo, kde by hlavu složili...

→ „kruh odmítnutí“- děti stojí v kruhu čelem dovnitř kruhu, uprostřed jedno dítě (když je to chlapec= Josef, když dívka= Marie), přistoupí k nějakému dítěti a zeptá se „Prosím Vás, mohli bychom u Vás přespat?“ a dítě z kruhu na to odpoví „Ne, u nás není místo!“ a otočí se k „Josefovi“ či „Marii“ zády, jdou prosit zase dalšího a dalšího... Po chvíli zase dítě uvnitř kruhu vystřídáme. → závěrečná reflexe- „Jak Ti bylo, když Tě ostatní odmítali, když jsi potřeboval pomoci?“

Večer už z toho byli velmi unavení. Tu Maria pocítila, že se jí už zakrátko narodí dítě. Bylo nutné rychle najít nějaké místo, kde by mohla spočinout. V poslední chvíli našli jeskyni. Tam porodila svého prvorozeného syna, zavinula jej do plenek a položila do jeslí. Nenašlo se pro ně místo pod střešou.

→ zpěv spirituálu „V jeslích dítě spinká“ s doprovodem kytary, rumbakoule, děti si předávají Ježíška a kolébají ho v náručí.

Noc, kdy se Ježíš narodil, byla podivuhodná. Nejdřív vše vypadalo jako jindy. Na okolních stráních byli u svých stád pastýři, kteří se v noci střídali v hlídkách. Jejich druhové pokojně spali, když tu je probudilo nezvyklé světlo kolem...

→ komunitní kruh- „Co se asi stalo, co mohlo světlo znamenat?“

Probrali se a spatřili před sebou anděla. Zmocnila se jich velká bázeň. Anděl to viděl a řekl jim: "Nebojte se! Přicházím vám zvěstovat velkou radost. Dnes se vám i celému světu narodil v Betlémě spasitel. Jděte se tam přesvědčit. Toto vám bude znamením: Naleznete děťátko v plenkách, položené do jeslí."

Pastýři ztratili strach a řekli si: "Pojďme do Betléma a podívejme se, co se tam opravdu stalo." Šli tam a brzy našli Marii, Josefa i to děťátko zabalené do plenek a položené do jeslí. Pověděli Marii a Josefovi, co jim anděl oznámil. Všichni se nad tou zvěstí zaradovali, poklekli před děťátkem a z celého srdce oslavovali Boha. Pak pastýři odešli. Josef a Maria bděli nad jesličkami. Maria věděla, že na tuto noc nikdy nezapomene.

Nedlouho poté měli Maria a Josef nečekanou a vzácnou návštěvu. Byli to mudrci z dalekých východních zemí. Přišli nejprve do Jeruzaléma a tam se vyptávali, kde je ten právě narozený král Židů? Viděli totiž zvláštní hvězdu, která se objevuje jen při narození krále.

Předpokládali, že narozený král bude v Jeruzalémě. Protože ta zvláštní hvězda oznamovala příchod neobyčejného krále, chtěli se mu poklonit. Jenže lidé v Jeruzalémě o narozeném králi Židů nic nevěděli.

Hledání mudrců se doneslo až ke dvoru krále Heroda. Velmi ho znepokojilo, že má být někde v jeho blízkosti nový král. Chtěl panovat sám! Zavolal si velekněze a zákoníky a vyptával se jich, jak to s tím Mesiášem je, kde se má narodit. Řekli mu: "Podle proroků se Mesiáš narodí v Betlémě."

Herodes byl krutý král a chtěl si trůn udržet za každou cenu. Zosnoval plán, který mu měl pojistit panování před každým nebezpečím. Povolal k sobě tajně mudrce z východu a úlisně jim řekl: "Ano, ten Král se narodil v Betlémě. Jděte tam a najděte ho. Pak mi přijďte říci, kde ho najdu, abych se mu i já mohl jít poklonit." Mudrci se vydali na cestu. Šli za hvězdou, která je přivedla k betlémským jeslím. Tam se hvězda zastavila. Byli u cíle...

→ hra „Na hvězdu a mudrce“

- dvojice, jedno dítě má zavázané oči (mudrc) a druhé (hvězda) ho vede za ruku volně po prostoru, opatrně, tak, aby se nestřetl s ostatními, výměna rolí → rozhovor- „Jak ses cítil, jak Tě ten druhý vedl, jaká role Ti byla příjemnější...?“

Mudrci přišli k jesličkám a uviděli dítě s Marií. Poklonili se jim a pak jim předali vzácné dary, které přivezli...

→ „Obdarovávání Ježíška“

- práce s imaginární rekvizitou- děti= mudrcové přinášejí Ježíškovi (panenka v kolébce) imaginární dary, řeknou, co mu nesou a proč

Josef i Maria se nestačili divit. Dary mudrců byly dary, které se dávají králům! První z mudrců řekl: "Přinesl jsem zlato pro Krále, který bude nad všechny vladaře světa." Druhý z mudrců položil před jesličky nádobku s myrhou. Řekl: "Toto dítě je nejvzácnější ze všech lidí." Třetí muž předal kadidlo. "Kadidlo je příjemné Bohu. Stejně i tento Král je milý Bohu."

→ rozhovor- „jak už víme, Herodes byl krutý král, nechtěl se vůbec klanět dítěti, ale chtěl ho zahubit, jen aby nepřišel o svůj trůn. Představte si, děti, sotva se malý Ježíšek narodil, už ho chtěli zabít... → „Co s tím uděláme?... Jak bychom mu pomohli? → improvizace.

A jak to děti doopravdy dopadlo?:

Tu noc, než se mudrci vydali na cestu domů, měli zvláštní sen. Bůh je varoval, aby se nevraceli ke králi Herodovi, ale aby šli jinou cestou. Mudrci Boží varování uposlechl

a jinudy odcestovali do své země. I Josefovi se ve snu ukázal anděl a řekl mu: „Vstaň, vezmi dítě i matku, uprchni do Egypta a zůstaň tam, dokud Ti neřeknu, neboť Herodes chce dítě zahubit. Herodes brzy pochopil, že ho mudrci neposlechli a o dítěti mu neřekli. Velmi se rozhněval a nechal v zemi pobít všechny malé chlapce do dvou let. Ale Ježíš byl už dávno s rodiči v bezpečí, aby až povyrostе, mohl konat, co si Bůh přál...

→ výroba „Betlému“ (kartón, seno) a postav v něm (postavy z ruliček od toaletního papíru)-skupinová práce, samostatné rozdělení si práce a postav, kooperace, pomoc druhému, když potřebuje.

Využití textu vánočního příběhu z knihy „Příběhy z Bible“(Anna Lukešová), vydala Česká biblická společnost v Praze (upraveno dle vlastních potřeb)

V jeslích dítě spinká

V jeslích dítě spinká, zpívej,
v jeslích dítě spinká, zpívej dál,
v jeslích dítě spinká, zpívej,
když bludná hvězda září, tiše padá sníh.

2. Jaké pak má vlásky, zpívej,
jaké pak má vlásky, zpívej dál,
jaké pak má vlásky, zpívej,
když bludná hvězda září, tiše padá sníh.

3. Vlásky zlatem svítí, zpívej,
vlásky zlatem svítí, zpívej dál,
vlásky zlatem svítí, zpívej,
když bludná hvězda září, tiše padá sníh.

4. Kdo se nad ním sklání, zpívej,
kdo se nad ním sklání, zpívej dál,

kdo se nad ním sklání, zpívej,
když bludná hvězda září, tiše padá sníh.

5. Maminka ho hlídá, zpívej,
maminka ho hlídá, zpívej dál,
maminka ho hlídá, zpívej,
když bludná hvězda září, tiše padá sníh.

6. Co ho v žití čeká, zpívej,
co ho v žití čeká, zpívej dál,
co ho v žití čeká, zpívej,
když bludná hvězda září, tiše padá sníh.

7. Bude jedním z lidí, zpívej,
bude jedním z lidí, zpívej dál,
bude jedním z lidí, zpívej,
když bludná hvězda září, tiše padá sníh.

Evaluace dne:

Když jsme dělali reflexi „kruhu odmítnutí“, děti říkaly, že jim bylo nepříjemné, když je všichni odmítali. Došli jsme společně k závěru, že i když třeba člověk nemůže v tu chvíli nabídnout pomoc, může alespoň druhému být oporou a hledat s ním jiné řešení, „neotočit se ke druhému zády“→ ptala jsem se dětí, jak by se dalo v té situaci reagovat (děti odpovídaly, že by jim nabídly třeba místo přespání alespoň na zemi nebo půjčily stan či zavolaly známým zda nemají místo oni atd.).

Při hře „Na hvězdu a mudrce“ se děti snažily, aby druhý nenarazil do ostatních, byly pozorné, když jsem se pak ptala, jaká role jim byla příjemnější, tak odpovědi byly vyrovnané- pro někoho bylo těžší druhého vést, pro někoho zase nechat se druhým vést, spolehnout se na něho. Lze vypořádat určitou souvislost mezi odpověďmi při reflexi a tím, jak jsou děti dominantní v reálu- kdo je vůdčí typ a kdo se takzvaně veze.

I při příležitosti „obdarování Ježíška“ se projevilo prosociální cítění dětí- „přinesly“ mu např. „deku, aby mu nebyla zima.“, „oblečení, protože je nahý“, „hračky, aby si měl s čím hrát, „ medvídko, aby mu nebylo smutno“...

Když jsem přečetla, že král chtěl malého Ježíška zabít, děti z toho byly dost vyděšené- reagovaly, že je nespravedlivé, když král chce kvůli trůnu zabít malé dítě. Návrhů na řešení, jak bychom mu pomohli, bylo mnoho (např. že bychom ho společně před králem ochránili, Ježíška schovali, že bychom šli krále poprosit, že bychom utekli jinam a král by nevěděl kam,...

4. den

Záměr:

- Podněcovat děti k zamýšlení se nad aktuálními problémy a dění ve světě.

Výstup:

- Děti pojmenují, co se jim na současném světě nelíbí.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- **Činnostní a občanské-** ví, že není jedno, v jakém prostředí žije, uvědomuje si, že se svým chováním na něm podílí a že je může ovlivnit
- **Sociální a personální-** ve skupině se dokáže prosadit, ale i podřídit, při společných činnostech se domlouvá a spolupracuje s ostatními

Pomůcky:

- předmět pro komunitní kruh
 - šátek na zavázání očí, molitanové kostky
 - větvička jmelí, provázek
-

Realizace:

Nabídka pro ranní spontánní činnosti:

- dotváření Betlému

Řízená činnost:

- Komunitní kruh- „Kdybych měl andělskou kouzelnou moc, co bych na světě změnil?“
- prosociální hra „Na anděla strážného“
 - motivace- „každý člověk má svého „anděla strážného“, v životě člověka se naskytanou různé překážky, které mu ostatní mohou pomoci překonat...
 - kruh, jedno dítě si vybere, ke komu se přes kruh vydá, ale uprostřed kruhu jsou rozmístěné překážky (např. molitanové kostky), které různě přemístíme, až dítěti zavážeme oči→ dítě musí dojít k tomu dítěti, které si předem určilo, aniž by šláplo na překážku→ ostatní ho navigují tím, že volají „človče!“ a dítě jde za hlasem, které slyší- tím se vyhne překážkám → reflexe (jak ses cítil, jak ostatní navigovali,...)
- „Polibek pod jmelím“ (motivace- v životě člověka je důležitá láska a umět rozdávat ji kolem sebe...)→ zavěsíme spolu s dětmi jmelí, zeptám se, kdo ví, co se říká o jmelí... → poté si děti najdou kamaráda nebo i víc kamarádů, to záleží na nich a políbí se pod jmelím.

Evaluace dne:

S dětmi jsme se jako každé ráno pozdravili, poté jsem se jich ptala, jakou mají anděle moc (s odpovědí např. „kouzelnou“, „dokáží se v něco proměnit“, „umí čarovat“, „že se zamilují“, „umí létat“)→ „když tedy mají kouzelnou moc, tak kdybyste ji také měli a mohli byste na světě cokoli změnit, co by to bylo a proč?“ → některé odpovědi byly prosociálního a pozitivního charakteru- „Kdo by byl hodný, tak bych ho změnila na anděla“, „Hlínu bych změnil ve zlato“- když jsem se Péti ptala proč, tak prý aby si mohl každý vzít, kolik chce,

kdyby neměl třeba na jídlo. „Aby nikdo nezlobil“, „Změnil bych mého brácha, aby nebyl lakomý“.. Také se otevřel problém Matěje a jeho sourozence- „já bych svého brácha proměnil v hračku“- že ho prý zlobí, bouchá, ptala jsem se ho, zda by mu pak brácha nechyběl, řekl, že ne. Ptala jsem se dětí, jak by Matějovi pomohly, co by mu poradily. Nakonec jsme Matějovi doporučili, aby si promluvil s maminkou a pokusili se společně problém nějak vyřešit- děti se učí nebýt lhostejné k problémům ostatních, pomáhat jim hledat různá řešení. Ale některé odpovědi mě dost překvapily- „Kdo neuklízí ve školce, tak bych ho proměnil v myš“, „Přeměnil bych celý svět v kopici zlata, abych byl bohatý“- reagovala jsem na to, že by se ale ve zlato přeměnila i maminka, kamarádi, zda by se to tedy Ríšovi líbilo...a ať se zamyslí nad tím, zda je lepší mít kamarády nebo být bohatý. Ondra například řekl, že kdo zlobí, že by ho přeměnil v ropuchu, zeptala jsem se ho tedy, zda by se i on přeměnil v ropuchu, protože také často zlobí, odpověděl, že ne.. Tereza by prý proměnila některé děti ze třídy ve stromy.. Nakonec jsem dětem řekla, že je štěstí, že někteří z nich kouzelnou moc nemají, že andělé mění úplně jiné věci...

Navigovat při hře „na anděla strážného“ dělalo dětem docela problémy, pokřikovaly jedno přes druhé, děti se zavázanýma očima tak nevěděly, kam mají jít, a občas na překážku šláply. Ale hru jsme hráli poprvé, proto po dalším opakování budou děti už zkušenější a budou vědět, jak na to. Zjistily totiž, že když nebudou spolupracovat, tak se jim to nepovede.

Veliký úspěch měl polibek pod jmelím, děti si spolu dávaly pusinky, některé šly i vícekrát s jiným kamarádem, nakonec jsem si dala pusu s každým i já. Bylo velmi milé, jak děti byly bezprostřední, činnost se velmi vydařila.

5 den

Záměr:

- Rozlišit hudbu podle jejího charakteru, citově a pohybově na ni reagovat.

Výstup:

- Děti pohybově zobrazí, jaké pocity v nich určitá hudba vyvolává.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- **Komunikativní**- dokáže se vyjadřovat a sdělovat své prožitky, pocity a nálady různými prostředky (řečovými, výtvarnými, hudebními, dramatickými)

Pomůcky:

- pastelky, pastely, čtvrtky
 - předmět pro komunitní kruh
 - magnetofon, „čertovská“ a „andělská“ hudba
 - Orffovy nástroje
-

Realizace:

Nabídka pro ranní spontánní činnosti:

- kresba na téma „anděl strážný“- výtvarné vyjádření svých představ

Řízená činnost:

- „Komu věnuješ svého anděla strážného a proč?“
→ kruh, každé z dětí věnuje druhému svého anděla strážného (tak, aby měl každý), řekne proč a před čím ho anděl bude ochraňovat
- komunitní kruh- „Kdo ti z tvého okolí připadá jako anděl a proč?“
- „Andělská X čertovská muzika“
 - rozlišování hudby podle charakteru, nálady→ učitelka pouští hudbu, různě střídá „andělské“ (např. pomalá, jemná, něžná vážná hudba...) a „čertovské“ skladby (např. rychlá, drsná, rocková hudba)→ pohybová improvizace, reakce na hudbu (různé pohybové ztvárnění čertů či andělů)
 - relaxace (děti si lehnou na zem do libovolné polohy, která jim vyhovuje, hraje pomalá relaxační „andělská“ hudba, děti si představují, že jsou andělci, kteří se mohou prolétnout po světě, podívat se kamkoliv, vše vidí z výšky,...) → rozhovor „Co jsi viděl, kde jsi byl?“
 - děti si samy zkouší vytvářet andělskou/čertovskou muziku- skupinová práce s jednoduchými rytmickými hudebními nástroji, hra na tělo, práce s hlasem (nejdříve andělský chór, poté čertovský orchestr- kruh, postupně po kruhu se děti přidávají každý se svým nápadem, v různém rytmu,...)
- Vyhodnocení andělské listiny

Evaluace dne:

V komunitním kruhu na otázku „kdo ti z tvého okolí připadá jako anděl?“, odpovídaly děti např. „babička, protože mi uvaří, co chci k jídlu“, „babička, protože se se mnou mazlí a čte mi pohádky“, „Ježíšek, protože nosí lidem dárky“, „máma, protože mi kupuje mamky,“... Často děti také říkaly, že jim jako anděl připadá kamarád ze třídy- např. „protože si se mnou hraje, pomáhá mi stavět, pomáhá mi uklízet, je na mě hodný, je můj nejlepší kamarád,“...

Na konci týdne měly děti na „andělské listině“ od svých kamarádů každý různý počet „smajlíků“. Některé děti to ne moc dobře nesly. Ale cílem nebylo jich získat co největší počet. Kdybych postavila činnost tak, že děti, které získají nejvíce smajlíků, vyhrávají, nikam by to nevedlo, naopak by to v dětech vzbudilo rivalitu, vztek na druhé. Ukázala jsem tedy dětem listinu, řekla jsem jim, že někdo jich má více, někdo méně, ale že to vůbec nevadí, protože my ve třídě nejsme jen každý za sebe, ale jsme tu i jako skupina kamarádů. Že každý má svých smajlíků málo a že když smícháme všechny dohromady, tak jich bude hodně. A za každý hezký okamžik, dobrý skutek, pomoc kamarádovi bude smajlíků přibývat a přibývat....

6.2 Evaluace projektu

Z projektu jsem měla velice dobrý pocit. Toto téma je samo o sobě tak kouzelné, magické, tajemné a dá se v něm najít mnoho příležitostí k rozvoji prosociálnosti u dětí. S dětmi jsme si to vážně moc užili, všude byla cítit předvánoční atmosféra, která se tím, že jsme si hráli na andělky a vstoupili spolu do nereálného světa, jen umocnila. I když se už děti vyloženě nemohly dočkat Štědrého dne a napětí viselo ve vzduchu (všichni víme, jak to ve školkách poslední týden před Vánoci vypadá), přesto byly děti relativně v poklidu a činnosti je bavily, byly tvořivé, nápavité.

Překvapilo mě, jak se často projevovalo právě jejich prosociální cítění, kdy byla vidět ochota pomáhat, při daných navozených situacích byly empatičtí, spolupracovaly spolu a projevovaly své emoce. Za velmi vydařené považuji hlavně činnosti „Na ztracený zvoneček“, „Polibek pod jmelím“, „Příběh o Ježíškovi“, „Klíčová dírka“.

Snažím se s dětmi pracovat prožitkově („prožitkové učení“)- pomocí metod a technik dramatické výchovy, protože co si děti samy prožijí, tak je větší pravděpodobnost, že si to zapamatují, než když to jen uvidí na obrázku či uslyší... (např. děti se nenásilně seznámily s vánočním příběhem o Ježíškovi, prožily si ho, řešily různé situace a problémy, kdybych jim ho jen přečetla, tak těžko říct, jaký by to mělo efekt...).

Myslím, že dramatická výchova je skvělým prostředkem pro rozvoj prosociálních dovedností dětí, protože se tak děti mají možnost seznámit s chováním v určitých situacích jak svým tak druhých.

7. Ověření výsledků vzdělávání

Měla jsem nyní stejné děti dva školní roky po sobě a na konci tohoto školního roku jsem udělala takový experiment, abych zjistila, jak se děti v oblasti prosociálnosti posunuly. Přinesla jsem peněženku s bankovkami a řekla dětem, že jsem ji našla a že nevím, co s ní mám dělat. Že je v ní docela dost peněz a že by se za ně dalo koupit plno hraček nebo sladkostí. A že je tam také kartička se jménem. Byla jsem zvědavá, jak zareagují a ptala jsem se, co by mi poradily. Posílali jsme peněženku po kruhu a každý mohl vyjádřit svůj názor, jak to doopravdy cítí.

Byla jsem mile překvapená (protože přece jen jsou děti postaveny před vnitřní konflikt-nechat si jí a něco si koupit či ji vrátit, když vím, čím je...). Děti odpovídaly, že by ji tomu člověku odnesly, že by šly na policii, že by si ji nechaly jen kdyby tam nebylo jméno, jeden chlapec dokonce řekl, že by peníze rozdával chudým, což jsem ani nečekala. Jen jedna holčička (z 23 přítomných dětí) řekla, že by si ji nechala. Myslím, že to je úspěch. Hlavně si myslím, že to děti neřikaly jen pro vnější efekt, aby mi udělaly radost. Ale proto, že to tak samy cítily. Na začátku jsme si totiž zopakovali pravidlo (které máme určené při komunitním kruhu), že každý má právo svůj názor a může ho svobodně vyjádřit, aniž by ho někdo odsuzoval či se mu vysmíval a podobně.

Poté jsme s dětmi ještě probíraly, jak by se asi cítili oni, kdyby ji ztratily a nikdo jim ji nevrátil. Uzavřeli jsme to tím, že by nás stejně asi tížilo svědomí, kdybychom si ji nechali a koupili si za to nepotřebné věci, protože mohla být něčí, kdo ty peníze potřebuje a komu mohou chybět. Také jsme mluvily o tom, jak by se cítil člověk, kterému bychom peněženku vrátili, že by měl radost atd.

Měla jsem z tohoto pokusu opravdu skvělý pocit. Že to jde. Že má smysl učit děti lásce k druhým lidem. K úctě. K respektu. K pomoci si navzájem. Proto, že se to jednou někde ukáže. Že moje práce a snaha není zbytečná.

ZÁVĚR

Na závěr si dovolím citovat mého oblíbeného autora Roberta Fulghuma: „*Vše, co k životu potřebuji, jsem se naučil v mateřské škole...*“ Ano, jako učitelky mateřských škol neseme velikou zodpovědnost za to, jaký základ do života děti dostanou. A co nejvíce lidé k životu potřebují? Lásku, přátele... Naučme je proto lásce k druhým, ale i sobě, naučme je být dobrým člověkem, zajímat se o druhé, nemyslet jen na sebe... Naučme je pomáhat druhým, slabším, protože nikdy nikdo nevíme, kdy sami budeme pomoci potřebovat.

Netvrdím, že jako učitelka dělám vše dobře, nikdo není dokonalý. Ale snažím se, aby nám ve třídě bylo dobře, aby byla legrace, aby mě děti braly jako jejich partnera. Myslím, že tento způsob práce (výchova dětí k prosociálnosti, efektivní komunikace,...), který jsem poznala při studiu na pedagogické fakultě, mě o dost v dráze předškolního pedagoga posunul. Samozřejmě, stojím na počátku své pedagogické praxe, mám ještě plno nedostatků, na kterých musím pracovat. Hledala jsem způsob práce, který by vyhovoval jak mě tak i dětem a tento mě velmi zaujal. Začala jsem to zkoušet a postupem času zjišťovat, že to funguje. Netvrdím, že je v mojí třídě vše dokonalé. Mám ale skvělý pocit z toho, že si často s dětmi říkáme, že se máme rádi- říkají si to oni navzájem, říkají to oni mě i já jim. Nedávno jsem od jedné holčičky dostala přáníčko kde bylo napsáno: „*Paní učitelka Verunka mě miluje a já miluju jí.*“ To byl pro mě moc krásný dárek. A nejen proto, že tak vím, že mě děti mají rády, ale hlavně, že oni ví a cítí, že je mám ráda já. To je právě ta chvíle, kdy si učitel řekne, že jeho práce má smysl...

POUŽITÁ A CITOVANÁ LITERATURA

1. Bečvářová I., Pracovní listy z dramatické výchovy. Prachatice: SVIS MŠMT, 2004
2. Fichnová K., Szobiová E., Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí. Praha: Portál, 2007
3. Gillernová I., Mertin V., Psychologie pro učitelky mateřské školy. Praha: Portál, 2003
4. Helus Z., Dítě v osobnostním pojetí. Praha: Portál, 2004
5. Kolektiv autorů, Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha: VÚP, 2004
6. Kořátková S., Dítě a mateřská škola. Praha: Grada Publishing, 2008
7. Kořátková S., Hry v mateřské škole v teorii a praxi. Praha: Grada Publishing, 2005
8. Kořátková S. a kol., Vybrané kapitoly z dramatické výchovy. Praha: Karolinum, 1998
9. Kopřiva P. a kol., Respektovat a být respektován. Kroměříž: Spirála, 2007
10. Lukešová A., Příběhy z Bible, Praha: Česká biblická společnost, 1993
11. Machková E., Metodika dramatické výchovy. Praha: IPOS, 2002
12. Marušák R. a kol., Dramatická výchova v kurikulu současné školy, Praha: Portál, 2008
13. Podolská B., Učitelské noviny č. 18/2008
14. Svobodová E., Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání. Praha: Raabe, 2007
15. Svobodová E., Obsah a formy předškolního vzdělávání. České Budějovice: JU, 2006
16. Svobodová E., Sociální dovednosti učitelky mateřské školy. České Budějovice: JU, 2007
17. Svobodová E., Švejdová H., Víš, co chřestí v makovici?, Informatorium 3-8, 2000
18. Valenta J., Metody a techniky dramatické výchovy. Praha: Grada Publishing, 2008

Internetové zdroje

1. <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/7481/DRAMATICKA-VYCHOVA-V-MS-%E2%80%93-I-CAST.html/>
2. www.damu.cz/katedry-a-kabinety/katedra-vychovne-dramatiky/dramaticka-vychova-a-ramcove-vzdelavaci-programy/jaroslav-provaznik-podil-dramaticke-vychovy-na-utvareni-a-rozvijeni-klicovych-kompetenci/